

b.

s835(66)

Rules and Tabus for Ngwetši.

A13/8/82

K34/82 H.M. Mohlabe

1.

(1b)

Seripa sa 2: Bophelo dia Mmikiwa.

Tema ya 7: Ngwetši ke mosadi yo moswa.

Sl. Ditaba tša ngwetši.

Mmikiwa o bitšwa ngwetši ge a tsene motseng wa bogadi, gela a diš tsenago ke moka ba mitša ka leina la ngwetši. O bitšwa gore ke ngwetši lebaka ka moka. Leina le la ngwetši le tšilo bolaya ke ngwana wa gagwe wa mathomō, bjale mowe a sa bitšwa ngwetši, ke lethari. Mosadi yo ba yago ba mitša ngwetši lebaka le letelele, ke ngwetši yowe a sa fetogego ka pela, yena ba ka mitša ngwetši ngwaga ka moka, go fitlhela ge ba bile ba lapa, go lapa ga bona ke go tlotšana ditšhila naš.

2.

Ba tla mitša gore ke mka lethari, ba dutši naš lebaka, ka go riale mowe le yena tšhabō mabapi le matswala wa gagwe, ga e sa le e kgolo, motlhomong o šetše a kilo a rogana le matswala wa gagwe, ka go riale mowe leina la bongwetši le hwile. Tsela e ngwe ya go bolaya leina la ngwetši, ke gore ke mekgwa ya ngwetši, ya go se rate go apea pitša ya matswala wa gagwe, a phakiša go nyaka tša gagwe dipitša, ba mo tlhatlela ya gagwe pitša a pea tša gagwe, ke moka leina la bongwetši le hwile.

Ngwetši yowe a yago a tšea lebaka le le telele ba mitša gore ke ngwetši, e le gore lebaka lewe le dira ke gore a hwetšane mpa ka pela. O fo bitšwa gore ke ngwetši, ge a pea dipitša tša matswala wa gagwe, ngwaga o ka ba wa fela ba fo mitša gore ke ngwetši, yena leina la bongwetši le tšilo fela ka morago ga ngwaga.

3.2. Madulō a ngwetši.

3.

Ge ngwetši a le bogadi, o phela ka ngwakong wa matswala wa gagwe le monna wa gagwe. Le ge mosogana a na le ngwakō wa gagwe, ga ba dumelle gore ba dulšx ka ga ona. Lebaka la gore a tšwe ka ngwakong wa matswala wa gagwe, ke lebaka la mo ngwetši a na le ngwana, ka gobane ngwana yowe wa mathomō o swanetše go mmšlégela ka ngwakong wa matswala wa gagwe bjale ba ka kgona ba e tšwa ba ya ba dula ka ngwakong wa mosogana, ka go riale mowe ke mosadi le yena papago ngwana ke monna ba bolotše komeng ya banna le basadi, ba mo tlhatlela tša gagwe dipitša.

MMM

/Monna.....

Monna wa mosadi wa ngwetši a dumšlšlwa gore a gē ngwako o moswa, ka morago ga ngwaga a ka kgona a aga ngwako, ka gobane boswa bja mosadi bo fedile bjale boswa go šetše bja ngwakō. Lege go le bjale mosadi a ka seke a bota ngwako owe wa go agiwa ke monna wa gagwe ba re go aila. Ngwako owe o tla bota ke batswadi ba ngwetši gamōgō le matswala wa ngwetši.

Ngwako wa bobedi, ge monna a aga ngwako wa bobedi, ke gōna bjale a ka botago ka noši ka gobane ba mo rutila. Go bjale ka ngwana wa pele yowe a bēlēgšlwago ka ngwakong wa matswala wa gagwe, ngwana wa bobedi a ka mēlēgšla ka ngwakong wa bōna, ge e le molaō
4. wa mokgwa ba o phetile.

Moraka, ga go dumelwe, gore ge ngwetši a tsene motseng, ke moka ba khudugš ba yo aga moraka, ke gore motse o moswa. Go rata gore leina la bo-ngwetši le hwe pele, ba kgone ba yo aga moraka. Molato ke gore ngwetši ba ka ya ba aga ka yēna motse. Taba ya bobedi, a ka seke a botiša ke motho, ka gobane matswala wa gagwe le yēna o tla ba a sena sebaka ka gobane le yēna o bōta wa gagwe.

Makgolo wa mosogana a ka seke a tla go kgona go bōtšla moredi, ka gobane matswala wa gagwe a ka belašla. Ge ba bōta ntlo ya ngwetši go rata gore matswala wa ngwetši le yēna a bē gōna. Dithuri di dula mabotong, ka go riale mowe motswadi wa mosogana ge a le gōna, ba tla šitwa go dira mekgwa ya mohuta owe. Gona le seema se ba rego, "Ke mokgaritswane wa lebōtō, ge ke ija ga ke bōne ke motho ke bōna ke mong le bōtō ka noši." Ke lona lebaka la gore makgolo wa bōna a ka se fotla a dira modirō k a le noši,
5. motswadi wa mosogana a so gōna.

Go bjale ka ge motho a ka bolabola le mosadi wa gagwe, gore a dirē bjalwa, ke moka a rapš ba-nna, gore ba tle ba mo thuše go mo agiša lešaka la dikgomo. Mong wa lešaka o swanetše go ntsha mathō dinameng, a lebellē gore yo mongwē a se ke a ntšha mōbu wa lešaka a tloga naō, goba go fakšla selo se sengwē ka meleteng mowe ba tla go fakšla diphate tša go tīša lešaka.

Ba banyana, a ba swanšla go aga motse wa bōna o moswa, ka baka la gore e šu ba be le tlhaloganyō ya gore motse o agiwa ka mokgwa

s835

mang. Mowe ra hwetsana diema tse pedi goba tse tharô, se segolo, ba re, motse wa motlhankana le gora ke mošunkwane, ke gore ga gona molaš, motho yo mongwê le yo mongwê a ka fo tsena ka mokgwa o a ka kgonago ka gore a ona mafôrô.

Sa bobedi, ba re, "lefate le leswa le tia ka le letala." Ngwana o swanetše go kwa batswadi sewe ba se bolšlago, gš e sa le g yo monyana, a ka nyaka gore a yo aga motse wa gagwe o moswa, batswadi 6. ba ka se ke ba mo dumšla ka gobane e šu a be le tlhaloganyo ya go swara motse.

Sa boraro se re, "Yo monyana a bolae twaebela," seema se se bolšla mabapi le ngwana wa dithatô, ke moka a nyaka gore yšna ke yšna monna, ka gobane o xš setše a tseba modirô wa banna le basadi, ke moka a nyaka gore yšna a gš wa gagwe motse. Batswadi ba gagwe ba se ke ba dumšla, ka baka la dithatô, a fo tloga. O ile a ršma phate ke moka a foši ka ra, phate, a fo sepela, a sa tsebe mowe a yago, mafelô ba ba ba mo nyakšla, ba mo hwetsana a rwele phate, ke moka ba mogomiša gore a boš gae.

Go anšla ona le ba bagolo ga gwa loka, le ge o bikile mosadi tseba gore ke nna ngwana o se ke wa a nešla gore ke nna monna. Motlhankana yo mongwê o ile a beka mosadi ke moka a re go tsena malaong a mosadi a gopola gore ke moka go fedile le nna ke nna monna, a thôma go seke se batswadi ba motšago.

Mosadi ke noga, ke matsefa le go baba, o ile a wšla moloreng 7. wa mohwelere, ngwana a fokšla, ba motša gore o dira bjang monna, monna a ka a ba fetola o ile a tšwšla pele le go lla. Ka morago ga botlhoko bjo bogolo ba kgona ba mo alafa. Ka morago ga mo a fodile ba motša gore naa, ekaba ke gona e le wena monna ka go riale mowe. A ka a ba fetola, ba motša gore le ge o tšere mošadi o tsebe ga botse gore e šu wa fitlha bonneng.

Ngwana magana go botšwa o wetše mphathong a re, mphathô ke wešu. Ke Mohlabe, batswadi ba gagwe, ba re go mo tšeiša mosadi ke moka mosogana, ka baka la bo e kgoišô a gopola gore yšna ke yšna monna, ke moka a re mosadi wa gagwe e sale ngwetšši, a tia ngwakô wa gagwe motseng wa papagš, a yo aga theko. Batswadi ba

ile ba mo ganêla, mosogana a re le bolaiša mosadi wa ka go šila.

Ba ile ba mo lesetša a sepela, a ya aga motse wa gagwe motong wa Mabolana. Le ngwaga a ka a fetša, gwa thulšga phefô e kgolo, ke moka ya fitlha ya rwala tlhaka ya ngwakô wa gagwe, ya thôma go phatlanya dibjana. Phefo e ile ya dira e le mosegare e rile ge
8. ba gôrôga ba hwetšana gore tlhaka ya ngwakô ga e gôna. A ka a rôbala felô fawe a bošla go ntatagwe, a ka a molediša selo, a motša gore ngwaka motho ga e kgudiši, o godiša ke batswadi. Go tloga mowe ngwana o ile a kwa molaô wa batswadi. E be ba sa nyake go molaya e be ba fo mo šupa gore ke yêna ngwana e šu a fitlhê bonneng.

Motse o aga ke monna yowe batswadi ba šetšego ba mo agetše ngwakô wa gagwe le mosadi wa ngwako. Bawe ba šetše ba na le tsebô, ya ngwakô. Ge e le mosogana a na le ngwetši batswadi ba gagwe ba swanetše go mo agêla ngwako. Go agiwa ga ngwako a e foba go tsema diphate fêla awa, o agiwa le ka dipheko, ka ntle le tšhidi ela ya motse. Gore ge selo se fitlha mong wa ngwako a kgone go sekwa, yowe bjale ke monna, melaô ewe e e fumane ga batswadi.

Mosadi yo a nyetšego mosadi wa bobedi, mosadi o tšea mosadi goba basadi ka dikgomo tše baredi ba gagwe. Mosadi wa pele o re go bikiwa a ya a dula lapeng la matswala wa gagwe. Ge ngwetše yowe e le ngwana yo a tswetšego ke batho, a ka fo apea pitša ka e tee
9. le matswala wa gagwe, go fitlhêla a e ba le ngwana goba bana ba babedi a sapea pitša ka e tee le matswala wa gagwe. Empa ge a sa tswalôga gôna, a ka fokgotlolla ngwaga ka o tee, a dirêla gore a hwetšana mabêlê ke moka a nyake tša gagwe dipitša.

Ngwetši go apea lapeng la matswala wa gagwe, o e thuta mekgwa ya moapeêle ya lapeng la matswala wa gagwe. Matswala wa gagwe o tla mo šupa dibjana le pitša ya ~~h~~ buušwa le ya morôgô gamôgô le serafêlô sa mapoto le pitša ya metsi. Buušwa ga bo sole ke ngwetši bo sola ke matswala wa gagê, ka go riale mowe ngwetši o tla lebella, ka mokgwa owe a solêlago maušwa mogopong o mongwê le o mongwê.

Ka morago ga matsatši a se makee, ke moka matswale wa gagwe, o gafêla ngwetši gore a solê ka noši, a se ke a ba a bakišana tša go ja le ba banyana. Melaô ya malapa ga e êtêlane, buušwa bja

s835

K34/82

10. ranyole ke gore bja mpja ba solêla fase, pele ga gore ba solêla ditswaneng, ba bangwe ba solêla lebeng, ke moka ka morago ga mo a feditse go tsolêla dibjaneng ke moka a kgone a bo ribulêla fase. O tlhokômêla le makgakgo gore kowa ga ola mogopo go swanetse go tsena makgakgo a makae.

Morôgô wa matlhare ga o tswenye kudu, a ka fo solêla ka mokgwa owe a ka kgonago ka ôna. Morôgô wa go tswenya ke wa nama ya kgogo, ke selo sewe a tlhokômêlago kudu. Ge e le mosadi yo a nago le monna wa gagwe, matswala wa gagwe le yêna a na le monna wa gagwe. O swanetse go tsea mokhuthô, le lefufêlô, leoto f (monatla) le sekgwele a fakêle ka sebjaneng sa matswala wa gagwe wa monna. Molala, lefafêlô le monatla ka sebjaneng sa monna wa gagwe. Bjale go setse dithô tse (6), ke dirope mafafêlô a mabedi ke a go simula mahubeng, re ka re ke magetla a yôna, sehuba le tlhôngô, le tšôna o swanetse go di sola.

11. Lefafêlô o le fa matswala wa gagwe, le lengwe ke la gagwe, goba o tsea serope mowe go tseba yêna, ~~ka~~ tlhôngô o e fa ngwana yo monyana, lefafêlô le lengwe o fa ngwana yo mongwe wa motlhankana yo a tlhalifilego, serope ke sa mosetsana ga go kgathalege le ge ba le ba bararo, ba swanetse go ngatagana. Bana ba monna ba ngathagana tlhôngô ya tšîê. Kgogo a se pudi ba ka ênêlago ka dithôle ba banyana ba ngathagana tlhôngô ya yôna.

Modirô owe ko ôna o rutwago ke betsi ge ba le bogadi. Ka gobane ge ba sa le dikgarebe malapeng a bo mmagô bôna dilô tšewe ka moka ga tšôna ba ka se ke ba di tseba mowe ba nago le tlhaloganyo ke buuswa ka gobane bjôna ka tsatsi le lengwe a ka ba sola ge mmagwe a se gôna. Ge e le mabapi le morôgô wa kgogô ôna aka se ke a o kgona, a ka fo tshella bana morô ba seba ka ôna. Le ge motlhomong a na le tsebanyana a ka se ke a re, wa ~~re~~ tseba, ka gore melaô ya malapa ga e swane.

Banna ba bangwe, ga ba ji menatla ya kgogo, ba nyaka go ja tlhôngô, le mophuphutô (mokhukhuthô goba mokôlô) wa kgogo ga ba ji ba nyaka dirope tša yôna. Batho ba mohuta owe ke ba ga Malesa, ke ile ka lebaka le lengwe ke tsama ke butšîsa ditaba tse go

12. bakgalabje le bakgekolo, ba tlhaloša ka mokgwa o, Mokgalabje yo mongwê wa ga Moeng ba re ke Tswaledi a ba a le gōna, a leka go ba ganetša le bōna ba gana ba re, ke tthagō ya se gagešu. Moeng a ba a re e fōla ke molaō wa ditšhwene, ka ba ka gopola gore ba tla ōmana, a owa ba se ke ba ōmana. Ka morago ka gopola gore nka baka lang ba sa ka ba ōmana, ka kwa gore Malesa ke mina tšhwene.

Mosadi, o beka mosadi wa bobedi, mosadi yola wa pele, o swanetše go mo tlhatlōla pitša tša gagwe, o šutella ngwetši. Ngwetši ke yēna yowe a tllilogo apea ka lapeng la mtswala wa gagwe, a ka se ke apea ka lapeng la mosadi wa pele, ka gobane dikgomo tša go mo tšea a di tšwe mosadi yowe. Ge e le gore dikgomo tša go tšea ngwetši, di tšwa mosadi wa pele gōna ke molaō wa gore a bekšlwē ka lapeng la gagwe.

Mageketla Mabakane, o ile a tšea mosadi leina la gagwe ke Matuu ngwana Mpholwane. Mosadi yo a ka a ba le ngwana wa motlhankana, o ile a fobēlēga basetsana fōla.

13. Matuu o ile a ba le kgopolo e botse, a se ke a nyaka go ja dikgomo tša baredi ba gagwe ka molomo. A tšea dikgomo tša moredi wa gagwe wa pele a tšea mosadi ka tšōna. Mosadi yowe o ile apea lapeng la matswala wa gagwe go fitlhōla a eba le bana ba bararo. Mokgekolo a bōna gore moredi wa gagwe o nyetše, ka lebaka lewe monna wa gagwe o be a hwile.

A goma a nyale mosadi wa bobedi, tšatši lewe ba bekago mosadi wa bobedi, yowe leina la gagwe e lego Masegabu ngwana Mašilu. Ba ile go kwa gore mosadi ba mo gafile gore ba meke, ke moka mokgekolo a tlhatlōla mosadi wa pele dipitša tša gagwe, a re o sutella moratho wa gago. Mosadi yowe wa pele ke Mpja ngwana Saai.

Mokotlōlō wa Matuu ke masegabu, ke moka Masegabu, a bekšlwa ka lapeng la matswala wa gagwe Matuu, ga gona le yo a tlogo mo ntšha ka lapeng la mokgekolo, ba tla mo tlhatlōla ge go bikiwa wa boraro, ge go sena ngwetši yo mongwê yo a tlogo bikiwa ke moka

14. ngwetši yowe wa mafellō o swanetše go apea ka lapeng la matswala wa gagwe go fitlhōla ba rogana ka baka la lehu.

Masegabu, a dula le morwa Mpja, ya ba mosadi wa gagwe. Masegab

s835

K34/82

a ka a tswalōga, o ile apešla matswala wa gagwe ngwaga ka o tee, wa bobedi a nyaka go apea tša gagwe dipitša. Matswala wa gagwe a mo apešla tša gagwe dipitša. Go apešla ngwetši dipitša a se gore ba swanetše go faga tša go ja ba jê ba kona matswala wa bōna aowa yo mongwe le yo mongwe o swanetše go tsolšla matswala wa gagwe.

Mabšlš a matswala x wa bōna, šna a šumišwi a letetše lebaka la mobetši ba gagwe ba tšilo ferella ke mōya. Ke gore tlala, ka lebaka lewe, matswala wa bōna o swanetše go ba bitša ke moka a tle a ba ntšhetše mabšlš ka go lekana, ge kšlš ya go šla e le leselo, yo mongwe le yo mongwe o mo ntšhetša ka lona.

T Tlabe Makgopa, o ile a tšea mosadi wa pele, a mekšla ka lapeng la mmagwe, mosadi go kwagala gore o ile apea ka lapeng la
15. matswala wa gagwe, go fitlhšla matswala wa gagwe a ehwa. E le gore monna wa gagwe papago Tlabe o hwile morwa wa gagwe e sa le yo monyana. Kgaitšedi ya Tlabe a nyadiwa wa lekgothwane ya ba mmagwe pele ga gore a hwš o ile a lašla morwa wa gagwe gore o swanetše go tšea dikgomo tšewe o tšee mosadi ka tšōna, morwa wa gagwe a dumšla.

Ke metlheng ya mo go tsena lentšu la modimo, baruti ba ruta batho gore sokologang. Tlabe a sokologa a kolobetšwa, ka lebaka lewe mmagwe o be a sa phela, bjale molaš wa baruti o nyaka gore motho a be le mosadi ka o tee. Ka morago ga lehu la mmagš a gopola gore, a ka lešetša go tšea mosadi ba gabo ba ga Makgopa ba mo ganetša ba re, o se ke wa taboga lentšu la mohu, wena tšea mosadi le ge o ka se ke wa dula naš banna aba hloke ba tla dula naš.

Monna a tšea mosadi, mosadi yowe o ile a loša ke yšna ka noši yowe a ratago ke pelo ya gagwe. A mo nyala a meka, a mekšla ka lapeng la mosadi wa pele, empa gela e ke mmagwe o sa phela o be a
16. tlo mekšla ka lapeng la mmagwe. Ka baka la gore mmagwe o hwile ke molaš wa gore a mmekšle ka lapeng la mosadi wa gagwe wa pele.

Monna yowe wa ga Makgopa a lebella a bōna, gore go tšea mosadi wa ka ka mo gafšla manong ga go diege, a tsena malaong a

mosadi wa bobedi. Koša ga e sa le e ntswa e biniwa le mosegare, monna a fêla a ganetša ngwetši go tsoga e sa le gosasa gore a yo šila, o be a tsoga letšatši le tľhabile, batho ba thōma go-kōma ngwetši gore ke mosadi mang wa go tsoga kowa bana ba motse ba tsugile ka moka monna o apešlwa, bjale o tľilo mo apešla lebaka mang, kowa noga e šetše e ngadile. Mosadi a re ke a thibēlwa.

Dipelo tša bōna di ile tša thaba ge monna a sa ka a tšea mosadi a mo gafēla manong. Monna a ka a dula go tsena kērkē, empa baruti ba ile ba mo kgaola, a se ke a dula a tšwela pele le go foya kerekeng. Mosadi yowe wa ngwetši a pea ka lapeng la mosadi wa pele go fithēla a swara ngwana, ka moragō ga mowe ba mo apešla tša gagwe dipitša.

17. Mosadi wa pele ke mmago, le ge a ka goma a tšea yo mongwe wa boraro mosadi, o swanetše gore a mekēle ka ga mosadi yola wa pele o rutwa go apea a leka gōna, goba ke mosadi wa bone go bjale. Mowe go nago le phapanō ke ge dikgomo di tšwa mosadi yo mongwe gōna mowe, ngwetši o swanetše go tsena ka lapeng la mong wa dikgomo. Ke ka mowe a yo e thutago e medirō ya lapa a leka gōna.

Maite ke mosadi wa Tšalatšala wa pele, bjale ka ge m'agwe a sa phela, mosadi yowe a e thuta medirō ya lapa a leka lapeng la matswala wa gagwe. Kalatše ke mosadi wa Tšalatšala wa bobedi, o ile a e thuta medirō ya lapa i ka lapeng la matswala wa gagwe, e seng ka lapeng la mogadikane ka gobane batswala wa gagwe o sa phela, fēla mola e ke o be a hwile gōna o be a swanetše go e thuta ka lapeng la mogadikane.

Go e thuta tša bogadi lapeng le lengwe, mowe o tla hwetšana gore ngwana ke tšhuwana, bjale ngwana a ya a dula ga makgolo wa gagwe goba ga kgaitšedi ya gagwe, ge ba gabo ba šitwa ke go molēla.

18. Morabudi o le a hwēla ke mmagwe e sa le yo monyana, papagwe o be a na le basadi ba bantši, ke moka Morabudi a dula ka lapeng la Mampuru gamōgō le baratho ba gagwe. Ka morago papago Morabudi a tsinya lebitla la mohu, bjale letšwa la swara Mampuru, e be e le mamoratwe, a goma a mo tľhabēla, mosadi a fēla a mo tľhabēla ka sephiring.

/Morabudi.....

Morabudi a gola, a loša mosadi wa gagwe, batho ba ile ba motša lehu la mmagwe, a tseba gore mmagwe o loile ke Mampuru. A tšea mosadi wa gagwe ga malome wa gagwe, ba ga malome wa gagwe ba mo ganetša gore a seke a tšea mosadi wa gagwe, a mo iše lapeng la Mampuru bokaone ke gore a late, o tla fo e thuta dilō tša bogadi a le lapeng la mmagwe, gore ge bongwetši bo fedile e be gōna a ka mo tšea go. Monna o ile a lata mosadi wa gagwe, go fitlhēla mosadi wa gagwe a eba le ngwana bjale monna a tšea selepe a aga wa gagwe motse.

Ge a feditše go aga ngwako a fitlha a bitša mosadi wa gagwe, ke moka a ya a dula naš mowe, motseng o moswa. Le ge a na le
19. ngwana e sa le yēna ngwetši, ka gobane ke la mathōmō ge a tsena ka motseng wa bogadi, molaš a swanēla go tsena mowe motseng owe moswa owe. O swanetše go tsena ka lapeng la Mampuru a e thute tša bogadi a le mowe lapeng lewe.

Monna a ka a kwīšīša taba ewe, a fo dula le mosadi wa gagwe. Bagolo-golo ba re go a ila ke nnete go a ila. Ka morago ga lebaka nyana, ngwana wa Morabudi a hwa, ba āga ka yēna motse. Bjale go fedile phōšō ewe a e dirilego o lifile ka ngwana wa gagwe.

Moratho wa Morabudi

Moratho a beka mosadi, yēna ke molaš wa gore a mekšle ka lapeng la mogolo wa gagwe. Ka gobane molaš o re mogolo wa gago ke papago. Le ge Mampuru a baletše, moratho a ka se ke a g kgona go bekšla mosadi wa gagwe ka lapeng la gagwe. O ile a mekšla ka gona lapeng la mogolo wa gagwe, mosadi wa gagwe a e thuta tša bogadi a le ka lapeng la mogolwane.

Ke bana ba mosadi, ditšhuwana dia lšlana, ke moka lapa la Ditšhila la tsugile. Ditšhila ke mmago bōna. Morabudi ge a bōna
20. mogatša moratho o re ngwetši wa ka, mosadi yēna o re matswale? Moratho ge a bona mosadi wa mogolo o re mma, mosadi o re mogadibō. Moratho a fenyā ke lekgeswa, a tsena ka ngwakong wa mogolo. Ke moka gwa tlhaga diphapanš, mogolo a raka moratho, a tšwa ka motseng wa gagwe, a aga wa gagwe motse.

Mosadi wa moratho e be e sa le ngwetši, empa a setše a na le

mpa. Mowe kgwatla ya pele e gatilego gōna le ya moragō e tla gata gōna. Mosadi yowe wa ngwetši o ile a bēlēgēla ngwana wa gagwe morakeng, mowe bagologolo ba ganago ba rego go a ile. Ka morago ngwana a hwa, ba aga ka yēna moraka.

- Ngwetši o e thuta tša bogadi a le lapeng la mong wa dikgomo, dikgomo tšewe tša go mo tšea. Lapa a le ji le ngwe, le ge dikgomo tša kgaitšedi ya mothepa di ka re go mo nyala batswadi ba gagwe ba hwa goba ba hwa e sa le yo monyana. Ge a na le ngwahabō wa motlhankana dikgomo tša go nyala yowe kgaitšedi ya gagwe, o
21. swanetše go tšea mosadi ka tšōna. Mosadi yowe wa ngwetši o swanetše go e thuta tša bogadi la le lapeng lewe monna wa gagwe a fepilwegō gona. Goba o fepilwē ga malome wa gagwe, goba ga rakgadi wa gagwe, goba ga kgaitšedi ya gagwe, ngwetši o swanetše go bekšlwa gōna o e thuta tša bogadi a le mowe. Ge monna a gotše mabapi le maina a badiwago ka mo godimu, yēna ge a nyaka go dula le bōna kgaufsi, a ka no aga la gagwe le gora kgolenyana, e seng gore a dulē ka gare ga legora.

Tšhuwana ya mosetsana, Mphodi o ile a hwa a na le bana ba babedi, mogolo o be a šetše a bekilwe ke ba ga Malesa, bjalo a hwa yo mongwe e sa le yo monyana. Ngwana a bōna gore ba gabo a ba mo tlhokomele a tloga a ya a dula ga mogolwane Marwale yowe a go tšea ke ba ga Malesa. Manōbu a gola mowe. Ngwana yo o be a swanetše gore a fepiwē ke Matlala.

- Mmago Matlala le Mphodi ke basadi ba monna, monna wa bona ke Motala Mongale. Ngwana yowe wa tšhuwana o ile a gola, a ba a
22. nyadiwa lapeng la mogolwane, ba ga Malesa a ba ka ba phōphēla dikgomo tša monyalō, ba bitša bōna beng ba ga Mongale ba ya ba phōphēla.

Mankgapana, Mongale o ile ke gapa dikgomo, Marwale a gana, a re dikgomo o ka se ke wa kgona go di gapa ka baka la gore le šitile ke go lēla ngwana. Mongale a re ga go kgathalege, wena sewe o ka fiwago ke kgomo ya maledi fēla. Ba ga Mongale ba ile ba šma le Matlala, fēla ba motša gore le kgomo ka e tee a se ke a ija ka legano o swanetše gore a tšee mosadi ka tšōna, Matlala a dumšla.

O ile a se je dikgomo a tšea mosadi ka tšona go tšea mosadi yowe a se gore ke mosadi yo a tlilego tšosa lapa la mmago Matlala, aowa a ka fo dula naš, ka gobane ke wa leloko, kudu mosadi o tlilo tšosa lapa la mohu.Mphodi. Mosadi yowe o ile a e thuta tša bogadi a leka lapeng la mosadi wa Matlala yo mogolo. Mola mohu a re a e hwa e be e le gore o šille ngwetši lapeng, o be a swanetše go e thuta tša bogadi a le mowe lapeng la mošwa, a bee a tlhatšile

23. ke yēna dipitša tša gagwe. Ka gobane lapa la bo Matlala ke lapa le lengwe.

Ngwetši le ge a pea dijō lapeng la mmago monna wa gagwe, ka mabanyana o ya ka ngwakong o la ba meketšego go ona, o robala le monna wa gagwe. Ge bošele yēna modirō wa gagwe o wa o tseba.

9.3. Ngwetši o laola ke matswala.

Moeng o naka di maripa, matswala wa ngwetši ke yēna yowe a swanetšego go ruta ngwetši wa gagwe. Naka di maripa, ke nnete a ka se ke a tseba tša moseš. Ge matswala wa gagwe, a ka re ge ba e ya malaong, a se ke a ntšha dithōrō a fa ngwetši gore buušwa ke bjo, ngwetši a ka se ke a kgona go tsona ka dišego tša matswala wa gagwe go ntšha dithōrō.

Ge e ke matswala wa gagwe, a ka tsoga e sa le bošego a tsogela mogongwe, ya ba ga gona mogadibō wa ngwetši yo a ka ya go a ntšha dithōrō, yēna ka noši o tla fo dula. Ge gona e le mosadi yo mongwe

24. wa motše, a mo kwēla botlhoko a ntšha tša gagwe dithōrō a šla ka kšlō e we a mo fago ka yōna, go eleletša gore ge matswala wa gagwe ge a boya a tle a motše taba e. A ka fo dula ge nko matswala wa gagwe o boya letšatši le diketše, ke moka ba ka fo rōbala letlala.

Matswala wa gagwe ge a boya a hwetšana gore ditaba di eme ka mokgwa owe. O tla leka ka maatla go e x tšōla a ba a rapšla le ngwetši, gore pelo ke lešoboro ke lebetše, nna ke no re ketse ke go file ngwanaka. Ga go tsibji ga botse gore e ka ba matswala wa gagwe o dirile ka kgole, a nyaka go bōna gore ngwetši wa gagwe ke ngwetši wa mohuta mang empa kgopolo e kgolo ke gore o lebetše ka gobane o ka seke wa tlšma motho ka tlala. Ge e le mabapi le melekō ya go leka ngwetši e ka ba gōna, e seng o.

/Moleko.....

Moleko o bjale ka wa nama, ke moka matswala wa gagwe, a ripella nama, ditlokana tšewe a lekantšego dibjana, gore sebjana se sengwe le se sengwe o tla fakšla tše kae, bjale ngwetši a ntšha
 25. tše pedi goba ka se tee. Ge matswale wa gagwe a tllilo šebetša a bōna a hlaetša, ke mowe matswala wa gagwe a tla go bōna gore ngwetši wa gagwe wa utswa.

Ditloo, dikōkō, ke yōna meleko ya go k leka ngwetši, ka gobane mosadi yo mongwē le yo mongwē ge a na le monkana wa gagwe wa monna wa lefaka, o mo rwalla malokō a mohuta owe o mo fa ōna. Ba fo diphaphaša ke moka ba di tšhela ka gare ga pitša, ba se ke ba di tlohōmela. Gome yōna o tla tla a ntšha a fa ngwetši ka noši gore a di tšhele morogong, gwa šala e le le teka, ke lebaka la gore nwetše a di utswa.

O di utswa a le bjale a gopola gore molato ba tlo bea go bana, a se ke a tseba gore mmago bana o phetšo le bana lebaka le le telele, ba tseba mokgwa wa bana. Yo a utswago ba mo tseba, le go butšisa ngwana wa nnete, gore a mokete mabala a la bōna a swere ditloo, ge a ile a gana, ke moka dikgopolo tša bōna ba di bea
 26. godimo ga ngwetši, empa ba ka se ke ba mo tšiša, dilō tšewe di tla bōna ke monna wa gagwe.

Mosadi wa mohuta owe a ke a eba lepeu, ngwaga o mongwe le o mongwe yōna o sekela peu ya ditloo bakeng sa go šekela peu ya mabšiš. O sekela a le bjale mowe ditloo di jētše go gōna ba sa di bōna, ka go riale monna wa gagwe o tla dula a fapana naš, ka baka la taba e. Mowe re hwetšana seema se se rego, "Ngwana wa mosadi yola ke mpogeng, o tšea motlabo a dira seala." Ke yōna meleko ya go leka ngwetši.

Ngwetši o faga tša go ja, ke moka ga fagile, a bōna gore buušwa bo ~~mm~~ budule, o botša matswala wa gagwe gore bo budile, ke moka matswala wa gagwe ka noši a tsola buušwa. Matswala wa gagwe ke yōna yowe a tsebago megopo gore o ke wa mokete, o ke wa mokete, gamōgō le dibjana tša morōgō. Yōna matswala wa gagwe o šupa ngwetši wa gagwe, gore wa bōna ka mokgwa o ke tsolago ka ōna, le motlha ke se gōna o dirš ka mokgwa.o.

27. Matswala wa gagwe o tla mo ruta bjale bjale go fitlhêla a bôna gore ngwetši wa gagwe, ga sa khurupêla kobo tlhogong ya gagwe. Ke gore bjale ke lebaka ngwetši a le bogadi. O šetše mathô a gagwe a tlwašlane le ba bogadi. Bjale ka lewe lebaka ge a fagile boušwa a e ra matswala wa gagwe gore a g yo tsola, matswala wa gagwe o tla mo fetola ka gore sepela o tsola ngwana. A re nka se ke ka kgona, a re, ga gona taba ke gôna o thuta ngwana.

Ke moka o tsola, ka moswana o a faga ba motša bjale, bjale bjale go fitlhêla a kgona, ke moka matswala wa gagwe o khutšitše go bakišana dipitša le ba banyana. Lebaka le lengwe le le lengwe matswala wa gagwe ge gona le bjalwa a ka tšama a kgopêla e sa le gosasa, ngwetši wa gagwe o tla šala a di bôna.

Betši ba bangwe ka ga ba kwane le taba ewe, ya gore matswala wa gagwe a fetogê monna, yêna a fo tla ka go ja fêla, ba nyaka gore bo matswala wa bôna, ba apee morôgô, bawe ke betši ba go
28. tswenya, matswala wa ngwetši ge a na le lebaka a ka pea, bjale ge a se na lebaka ngwetši o swanetše go apee, o botana le mang, matswala a gagwe a sa na maatla, maatla o a file ngwetši.

Modirô wa matswala wa ngwetši, ge ngwetši a šetše a na le ngwana, matswala wa ngwetši ke moledi wa ngwana. Ge bo esa, mmago ngwana a mamiša ngwana wa gagwe, ke moka yêna matswala wa gagwe o pepula ngwana ka thari wa molêla. Ka moragô ga mo ngwetši a feditše go faga tša go ja ke moka ngwetši o fa magwe ngwana.

Matswala wa ngwetši, ge a bikile ngwetši, yêna ke moka ke ngwana, modirô wa gagwe ge go se na mowe a ka yago, o apee morôgô, ka morago o ya nokeng go kga metsi, e le gore ka mokolong o ka peputše ngwana. Ge morôgô ba nyaka go tšhêla ditloo ke modirô wa matswala wa gagwe gore a phaphaše k ditloo. Ka morago ga mowe o di fa ngwetši wa gagwe gore a di setle.

Bjale ge ngwetši a šetše a kgona go tsolêla ba lapa, bjale matswala wa gagwe, o mo šupa ka dithibeng gore wa bôna, mabêlê o
29. tle ntšha ka mo ga se sešego, ditloo tša go tšhêla morôgô ka mo. Bjale mowe o lukulugile go ya ka dithibeng.

Banna ba kgale e be ba sa tsele ka mengwakong goba malapeng,

aowa, dijô tša bôna e be ba jêla kgorong. Ge ngwetši a sa tšwa go bikiwa gôna mosogana o jêla ka ngwakong. Ka morago ga mo ngwetši a dutši matsatši a matelelenyana, a bile a kgona le go tsola ka noši, mowe, monna o thôma go jêla kgorong le banna ba bangwe.

Molaô o wa go jêla kgorong o be o tille, ka nnete e be e le molaô o o lukileng, ka gobane le ja le kgobokane, mosadi le ge a ka rata gore o fa monna wa gagwe moratišô, o be a ka se ke a kgona. Metlheng ya bo lehono, banna ba dula ka malapeng, bawe ba nago le tlhaloganyô ka ngwakong ba bala dibuku tša bôna.

Ngwetši a di thômô ka go tšea dijô ka noši a iša kgorong. Gore monna wa gagwe ke moka a roma ngwana gore a yo mo tšesla tša go ja, ke moka a fitlha ka lapeng, a re, ba itše ke tle ke tšee
30. tša go ja, ke moka ngwetši a tsena ka ngwakong a tšea dijô a fa ngwana, ngwana a iša kgorong ya banna.

Go tloga ka tsatši lewe monna a tšo ja go dijô kgorong ya banna, ke moka ngwetši ge a tsola buušwa o swanetše go iša kgorong. Buušwa bja go faga ke ngwetši ke manteposana, o bo tsolêla telong, ke moka a tšea telô a e fakêla ka gare ga serotwana x sa go gabiwa ka mogaudi, a khurumetša ka tlhana ya go gabiwa le yôna. A kgona a yo fa monna wa gagwe.

Monna ke ngwana, ge matswala wa ngwetši a bôna gore monna wa ngwetši bjalo o ja kgorong le banna ba bangwe, bjale o laya ngwetši gore ge e le morôgô wa nama o se ke wa rwala ka moka wa iša kgorong, o swanetše go mo šišla o mongwe. Ke gore mosegare ge a e kwa tlala o tla seba ka ôna.

Mapoto, sejô se sengwe sa monna ke mapoto, ka mabanyana ge a llê molatša ke moka o kga mapoto o fitiša molatša ka ôna. Ge
31. monna a tsoga o tsogêla matlhogong, ke gore se rafêlô sa mapoto se dula ka matlhogong, ke moka a nwa a hora. Moya wa gagwe wa se ke wa swana le wa dikgopê, monna ge a tsoga ka ngwako go rata gore banna ba mo lebogê, ka go kwa a kgiba. Ba tle ba bône ga botse gore o na le mosadi.

Molaô owe wa mapoto a lae ke matswala wa gagwe fêla, aowa ka

le mmagwe ngwetši o a mo laya. A motša le gore ge yēna a sa tile, monna wa gagwe o be a sa tlhoke mapoto, a ka mpa a tlhoka phufutša le gōna o be a e tlhoka, ka go tlhoka mabêlê, ge mabêlê a le gona, mapoto a galaka ke a pea phufutša, ke gore mapoto a go bolla a se ka bjälwa, ke bjōna bjälwa, e dioba ke a manyana a lekane yēna monna wa gagwe fêla.

Ba tšwela pele le go mo laya gore monna a ji molatša o ja setuthwane, seruthwane, ke buušwa bja go fagiwa ka ptwana e nyana, bja go lekana monna wa gagwe, le kgakgo le lengwe o fa matswala wa gagwe wa monna. Seruthwane ke sejō sa ka mabanyana, sōna a se 32. jele kgorong, o se jêla ka lapeng, ke moka. Dijō tša ka mabanyana, basadi ba a pea marōtše ge e le lebaka la letlhabula, ke moka ba rwala marōtse a ya kgorong, ngwetši le yēna o swanetše go dira bjale, a pee marōtse ka thekō ga pitša ya marōtse a pee, pitsana e nyana ya go apešla monna wa gagwe seruthwane. Marōtse o a iša kgorong.

Metsi a go tlhapiša monna, monna o tlhapišwa e sa le gosasa, ge ngwetši e sa le yo moswa, bo makgatle ba sa tšwa go mo tlogêla ka moragō ga beke tše pedi goba tše tharō ke moka go tlhapišwa go a fêla, go sala fêla go kga metsi, gore yēna monna a re, go tsoga a š a kge metsi ka noši ka pitseng a tšhele setlhapelong a tlhape.

Molatša wa monna ga o lewa, monna a šia molatša, o swanetše go o tšea a o fakêle ka gare ga serafêlō sa mapoto. Go bjalo ge nke morogo wa monna ke wa nama mosadi a swanêla go o ja o swanetše go o bea, o tla seba ka ōna gape. Bjale ka ge dijō e be di lewa 33. kgorong mosadi o o šia ka gare ga pitša ya morogō.

Matsatsi a bo lehono, monna kowa a bekago ngwetši, ke moka diketšana tša tloga, ke moka go fedile ngwetši a sa ōmêla mapoto, taba ya bobedi le seruthwane a se be gona sefedile. Tšhabō ya go tšhaba ba bogadi ke ya beke fêla ge bo makgatle ba tlugile, le gona ka morago ga kgwedi goba kgwedi tše pedi o tla ba a šetše a nyaka go apea tša gagwe dipitša. Wa kwa a re, mosadi yo mongwe a peelwe, o ra matswala wa gagwe. Ka pela pela ke moka o wa pea tša gagwe dipitša. Ba gōna bana ba ba sa kwago melō ya bo matswala wa bōna.

/Betši.....

Betsi ba go nyaka go apea tsa bona dipitša lebaka la gagwe le se šu la fitlha, ga thata go e šila matswala wa gagwe. Go e šila ke maroga, ka morago ga go e šila ke dikomanō. Betsi ba mohuta owe ba re ke metlaroga, goba ba sa etše methušo.

Ngwetši yo a lukilego o swanetše go swarana le matswala wa gagwe ka diatla tše pedi, ka go riale mowe se sengwe le se sengwe

34. sewe se swarago ke matswala wa gagwe ke sa gagwe.

Go na le betše ba bangwe ba go loka ba ya ba hwetšana gore matswala wa gagwe yēna ka noši a leka. A no tswenya ngwetši wa gagwe, le go tšana a mo rēpa eupya batho bona ba bona ka noši gore ngwetši o lukile, ke basadi bawe baredi ba bona ba yago ba phakisa ba fapana le bo matswala wa bona.

Manthari Magomane, a beka ngwetši, a mekšla morwa wa gagwe. Bjale ngwetši a fitlha a ba ka fase ga taolo ya matswala wa gagwe. Mollō o o sa orego o re a o fiši, ke ngwetši ge a tlhakanō le bakgwēra ba gagwe, nna ke a tswenyega, matswale ge ke ya nokeng o re a kee nokeng ke a banneng, bjale ka re ke a kgonyeng a re, k a ke kgonyeng, ke a banneng.

Ga ke tsebe gore le bolena le bjale, ba re, aowa, rena re tseba fēla monna e le yēna yowe a ka go botšago, le gona e seng phatlalatša, mola le robetše bošego. Ngwetši wa Mathari a ba le ngwana wa motlhankana, ba mo tlhatlšla ya gagwe pitša.

35. Ngwetši a gopola gore motlhomong o tla khutša, khutšō ya sebe gōna. Mosadi a ba a tšaba le monna yo mongwe, ke moka ba ya ba gapa dikgomo, morwae, o ile a leka go loša matheko ka moka a seke a bona mosadi ba mo gana ka baka la botlhanya bja mmagwe. Mosogana a ha a tloga a ya a tšea mosadi ga Motšatši a napa a dula gōna le lehono bana ba gagwe ba sa le kowa ga Motšatši.

Magampane a beka ngwetši wa gagwe a bekele morwa gagwe Mapae, leina la mosadi ba re ke Makgobšlš yowe e leng ngwetši. Matswala wa gagwe a mo ruta tša bogadi, a mo šupa dilō ka moka. Ngwetši o ile a pea lapeng la matswala wa gagwe go fitlhēla a e ba le bana ba bararō. O ile a ka ngwana wa bone, ke moka moratho wa Mapae a beka mosadi wa gagwe. Yaba gōna ba tlhatlšla Makgobšlš tša gagwe dipitša.

/Moratho.....

36. Moratho wa Mapae ke Kiba, a beka ngwana Matlhō. Mowe kgwatla ya pele e gatilego gona, le ya morago le yōna e gata gona. Ngwetši yowe le yēna, a pea lapeng la matswala wa gagwe, go fitlhala a eba le bana, matswala wa gagwe a ba a tla a mo hwēla diatleng tša gagwe. E le gore mowe gōna ke molaō wa gore ngwetši wa lekgothwane a ba mo tlhatlele tša gagwe dipitša o fo apea lapeng la matswala wa gage go fitlhēla ba kgaoganya ~~ka~~ ke lehu.

Betši ba bangwe a ba diri taba-ya mohuta owe. Le ge a tseba gore yēna o swanetše go apea lapeng la matswala wa gagwe ga gona yo a ka montšhago ka lapeng la matswala wa gagwe, o fo nyaka tša gagwe dipitša.

Mmaredi a tšea ke Manyapa Raganya, Manyapa ke mosadi, ngwana wa gagwe wa motlhankana e be e sa le yo ~~many~~ monyana. Manyapa a tšea Mmaredi a ~~ka~~ dirēla gore o tla tla a mo apešla. A ka apea lebaka le le telele, a phakiša a nyaka tša gagwe dipitša, o di nyaka a le bjale e le gore ga gona monna yo a yo go mo apešla. Ke bōna betši ba go seloke, bakeng sa go apea go fitlhēla a tliilo ntšha ke yo mongwē.

37. Go apea ga ngwetši, ngwetši o fo apea ka pitša e kgolo, a apee gabedi. A pešla monna wa gagwe ke moka a sokologa a pea ka pitša e kgolo, aowa, o no apea ka pitša e kgolo ke moka a ba solēla ka moka ba lapa.

Lefētlihō le lehō, mo ba faga buušwa pitša e re go bela, ke moka a kga metsi ka segō ala a go bela, ke gore wa poma a be ēla theko, o tšhaba gore ge a ka fo tšhēla a ka dira motapa. Ka moragō ga mowe o ntšha buupí ka sebjana se sengwe a tšhēla ka pitseng, ke moka a šumiša lefētlihō, a fētliha buušwa ka lona. Bjare kowa bogakgatha ke moka a bu khurumetša.

38. Ge a bōna gore metsi a la a pumilego a makae, o sa tla dira motapa gape, ke gcre bo ka se ke bja loya, o fokotša motapa, a o foko-tšetša morifing o mongwe, o dirēla gore bo tle bo loē, a dira le kgwere, a ka se ke a boēla a kwatama lwaleng go aila. Bo kaone a ka kgopela buupi go yo mongwe gore a mo loišetše, le yēna ka tšatši le lengwe o tla dira motapa a mo loišetša.

Ge buuſwa bo gakgatile lebakanyana ke moka o tſea lefētliho o loisetſa buuſwa gore bo loš. ke moka modirō wa lefētliho o fedile, o tſea lefētliho o fa magadibō wa gagwe wa mosetsana wa gōra. Buuſwa bjola bja motapa a fukutſitſego o bo fa mogadibō wa mosetsana. Motlhankana a dumelwa go gōra lefētliho le lehō gamōgō le go ja motapa ka baka la gore a ka tlašla. Ge e le mabapi le motapa, ba re, a ka se ke a kgona go kitima matolo a gagwe a ka dumela le maatla a ka se ke a ba naš, a phereketſa ke motantane ke moka o a wa

Mola/fago mogadibō wa gagwe lefētliho gore a le gōre, ke gore modirō wa lona o fedile, bjalo ge tsena lehō, lona o re go fetola buuſwa ka lona, ke moka a tlhatlola pitſa ke gore buuſwa bo budule. Ke moka bjo tsodiwa, ka morago ga mo a feditſe go tsola ka lona, 39. ke moka o le fa mogadibo wa gagwe gore a le gōre. Ngwetſi ga e sa le ngwetſi a dumella gore a gōre lefētliho le lehō le go fala pitſa dilō tſewe ka mī moka ga tšōna di lewa ke mogadibō wa gagwe, a ba a di tlhatswa.

Modirō wa mathōmō ga go fētliha lego tsola, ngwetſi mola a tlhatleago pitſa, ke moka yēna o swanetſe go tlhatswa dibjana. Dibjana di tlhatswiwa ka mogaudi, a di ribōga godimō ga mafate, ka go riale mowe o dirēla gore di ōme. Ka morago ga mo a feditſe modirō wa lefētliho a sešu a ſumiša lehō ke moka o fešla mogaudi dibjaneng ka lefeelō, ka gore mogaudi o omile. Bjale owe wa leretha o šala o mamaretſe dibjana, dibjana ga ba di gabe ka mogaudi ka gare ga tšōna ka mowe ba tla go tsolēla dijō.

Ngwetſi a fapane le dikgone le morogō, ka moriti o swanetſe go gopola dikgone le morogō. Le gōna a sepele a e noš, ge a na le mogadibō wa gagwe o swanetſe go sepela naš, le yēna o roba tſa gagō dikgone le morogō, empa ba yo no diſumiša felō go tee.

40. Go bjale le lesogana, ge a sepela o swanetſe go šikara selepe, ke monna bjale a swanēla go sepela ka ntle le selepe le gona o swanetſe go sepela le banna. Monna ganye o nya dikgotliho. Taba ewe e bolaiša dikgarebe le batlhankana, ge ba bōna monna a eya ka ntle ke moka ba mo lebella mowe a dulago gona.

Ka morago ga mo a tloga ke moka ba ya go topēla dikgotliho, ba

fitlha ba hwetsana lesepa, ke moka ba le fatanya ka diphatlha ba nyakela dikgotlho ke moka ba se ke ba di bona. Ke poloko fela a ba re dikgotlho-kgotlho, dikgotlho, ke gore ge monna a e tswa ka ntle, a fotswa a sepela, o swanetse go tswa a rwele le gone, ke le go bjelabjetsa gore ba se ke ba tseba gore monna o be a ile go nya, ba gopole gore o be a ile fela go roba legone.

Morogô, ke modirô wa pele, ngwetši o tsoga e sa le gosasa, a tlhobola, boušwa, o setla dithoro ke moka tša ba buupi, ditšhōlō ke dithorō tša go thathafa, ditšwa gana kowa dithorong tšela a go ba a setla. Ge letsatši le nyaretša nkō, ke moka o gotša mollō,
41. o tlhatswa pitsana ya morogô o apha morogô, o tšea ditšhōlō o kwatama lwaleng o a šila.

Go gašoga, o swanetse go tlhokomela, gore ka morago ga mo o fufutse sebakanyana, ke moka a phakise a fetola k morogô, go direla gore wa se ke wa gašoga. Ge a fetotse o thula lešoba gare ga morogo gore metsi a kgone go tlolela godimo. Ke morogo wa matlhare owa wa go fetola, ba tšea wa ka godimo wa ya ka fase, wa ka fase wa tla ka godimu.

Ge a tlhatlotse morogô ke moka o tlhatlea pitsa ya bušwa. Ge o bona a tlhatlea pitsa ya morogô le ya bušwa lebaka ka le tee, a tšea ya morogo a e bea ka theko ga pitsa ya bušwa. Ke lebelong yo mongwe o na le mašō goba o bona gore ke mosegare, o setšwe a tsoga ka lebaka la gagwe.

Ge monna a se gona, mogopo ke gore telo e a jela go yōna, a ya swanela gore e šumišwe, e fothatswiwa ya dula e letetse mong wa
42. yōna. Ba re dia ila ka gobane motho a šala o e šumiša ba re o fenola mong wa yōna.

Go bjale ka legogo le kobo ya bošego, ge monna a ka tloga a ya makgoweng, mosadi le ge a na le mogwera wa gagwe a swanela gore a robale naš godimo ga legogo lewe a go ba a robala le monna wa gagwe le kobo a ba swanela go e apara. Ge baka dia botlhola bjowe, dilaong tša monna wa gagwe ke gore ba fenola monna wa gagwe o tla tlhagela ke dikotse tša go se fela makgoweng. Le telō ya monna wa gagwe le yōna e bjale.

Kokobetša a tšea mosadi ba re ke Matlale, bjale mosadi yo wa gagwe, e be e le mosadi ge monna wa gagwe a le mogae, ge a tlogile a ile makgoweng, ka ngwakong wa gagwe go šala e le thupa-ntlong, monna yo a nago le matlhatse ke monna yo a fitlhago a tsena pele. Wa ka morago ga fitlha o hwetsana gore mosadi o phereketsitše ngwako, ge a leka gore ke a kokota, mosadi a thome go šmana.

43. Mosadi le ge e le mogwera wa gago, ka tsatsi le lengwe wa re o ya ya, a go šmanya a sa rate go bula ngwako, tloga a se mosadi wa gago, ka gobane a o na le yo mongwe ka ngwakong a ka šmana kudu ba motse ba ba ba di kwa. Empa le ge ba ile ba di kwa ka moswana ge ba mutšiša a ka se ke a bolšla, a ka fo ba botša fšla gore ke motho yo mongwe a ke mo tsebe.

Ka tsatsi le lengwe banna bawe ba gatlhana, e be ba kwana, ba re, mosadi o a re lwesantšha re swanetše go mo tia, ke moka ba ya, yo mongwe a fitlha a tsena, ke yola a go mo šmanya tsatsi lela. Ka morago ga sebakanyana, yola a se ke a kškšta, ka gobane ba kwane, yola wa pele o fiore go tsena a se ke a phereketsa ngwako. Ke moka yola le yšna a bula a tsena, yola wa pele a tšhoga, ke moka mosadi ka gobane o ba tseba bedi ga bšna, a šitwa k le gore a ka dira bjang.

- Ge ba mutšiša mosadi a se ke a bolšla selo, ke moka ba mo tia, ka mokgwa o ba ka kgonago. Ba tšwa ba tloga, taba re apa
44. khšršmla khuta marama re hwa nayš. Ka moswana mosadi a šitwa gore a ka re o dirile keng, ke moka a babja, mele wa gagwe o rurugile, ba ya dingakeng, dingaka tša bolšla gore, ditaola ga di bone bolwetši, motho o bolaya ke dinyalo tša go teiwa, mo nyakeleng ditlhare tša dinyalo a fola.

Taba e ya ka godimu ke nnete, bjale ka ge ke ngwadile mabapi le go ila ga telš ya monna gore a e šumišwi ge monna a ile makgoweng gamšgš le dilš tše a goba a robala godimu ga tššna, bjale ka legogo le kobo ya bošego. Mosadi yola matlale o be a la legogo la monna wa gagwe, a apara kobo ya bošego le batlabo ba gagwe. Monna wa gagš o ile a ba le dikgobadi tše dintši makgoweng a ba a ripšga letsogš.

Telo ya monna ga e ribege, ke gore e ila fêla ge ba ka tsolêla banna, mosadi yêna ga jele telong. Ge monna a ile makgoweng mosadi o swanetše go tsolêla ngwana wa gagwe wa motlhankana ka ga yêna, ke moka a gomê a ribulle lekgakgo a le fakêlo sejelong sa

45. motlhankana, ke moka ke modirô bjale bjale. Wa bôna ba e ribêga ke gore monna wa gagwe o hwile. Ge go se na ngwana wa motlhankana ba fo tsolêla, ke moka ba tle ba bu ribulle ka mabanyana ba bo fe bana ba jê goba mokgekolo.

Dibjana tša go apea tšôna ga diili, bjale ka pitša ya buušwa le ya morogo, ge monna goba matswala wa gagwe a se gôna, ba fo apea le ge e le baeng ba fo ba pešla ka tšôna ga di na seila tšewe.

Ka morago ga mo ba feditše go ja dijô, ke moka o tšea di tswana tša monna wa gagwe o di bea ka ngwakong wa gagwe. Dibjana tša bana le tša matswala wa gagwe wa mosadi, bôna ba swanetše go di boloka ka noši. Ke moka o tloga le basetsana ba motse ba ya dikgoneng le morogong. Ge letšatši le e ya madikêlo, o swanetše go phakiša a boya, ngwetši a e dikelle ke letšatši xng nageng, o swanetše go gopola go apešla monna wa gagwe seruthwane. Monna a ka se ke a ja molatša a sa tšobeka mosadi. Ka mabanyana a mangwe le a mangwe o swanetše go ja seruthwane.

46. Seruthwane, kudu ba bubitša buušwa bja ka mabanyana, ke buušwa bja go lekana monna wa gagwe, bo fagiwa ka pôtwa e nyana, ge a na le matswala wa monna le yêna o a mo tsolêla. Ge a feditše go ja ke moka o boloka dibjana ga mōgô le pitša. Ke moka o ba a etiša le basadi goba matswala wa gagwe, monna wa gagwe o etiša le banna h ka kgorong. Ge a bôna gore ke bošego o ala legogo, ke moka e boya go etiša, o dirêla gore ge monna wa gagwe ge a kgomêla a tsena ka ngwakong a hwetšane gore legogo le adilwe.

Ngwetši a ka se ke a tlogêla bakgekolo goba basadi ba motse gore a yo robala bona ba sale ba etiša. O tloga ge a bôna le h bôna ba tloga, le yêna a kgona a e ya malaong. O sa na le ditlhong o tla re kowa a tlwaetše a kgona a eya.

E sa le gosasa, ke moka, o tsoga a kgopa melora ya molapeng ke gore o fêla lapa, ka morago ga mowe ke moka, a kgopa molera

wa sebešo, a ya a falatša letlaleng. Ge monna wa gagwe, a tsugile o swanetše go alola magogo, ke moka a fešle ngwako.

47. Ka morago ga mo balle dijō tša gosasa, ngwetši ge a bōna gore bolokō bja ka ngwakong owe ba robalago gōna bo ya kgoboga ke moka o ra modiši goba mosetsana ya a sešugo a bōna kgwedi gore a mo ntšhetše bolokō. Molaō wa go ntšha bolokō ka šakeng la dikgomo, bu ntšhiwa pele ga gore dikgomo di ~~tša~~ tšwe ka sakeng.

Ge dikgomo di šetše di tšwile ka sakeng, ga gwa dumšlšlwa gore motho a ka šala a ntšha boloko. Ge mosadi a ile a gopola go ntšha boloko kowa dikgomo di tšhwile gōna go kaone gore a tšame a tōpšla ka ntle mowe dikgomo tša gore ge di tšwile tše dingwe tša nyela gōna. Ge a sa a bōna o letela ka moswana gape gore a tle a ntšhe di sa le ka šakeng.

Ngwetši goba mosadi yo mongwē le yo mongwe a ba dumšlšlwa gore ba ka tsena ka sakeng la dikgomo, ka baka la gore ba re ba ka di fekegetša. Go bjalo ka ngwana yo a sa mamago. Go tsena banna le bakgekolo bawe ba sa tlhwego ba lebella godimo, le ge dikgomo di sepela mosadi a swanšla go di tsena ka gare o swanetše

48. go a roga a šmē ka theko ke moka di fete. Ge di sa gapiwi o swanetše go a roga a tle theko ga tšōna.

Ge ngwako o kgubugile, matswala wa gagwe o swanetše go ruta ngwetši wa gagwe go kgakgapha ngwako ka mobu, ka morago ga mowe ke moka ba ritšele ka thitšlō. Ke moka a kgone a tsentšha bolokō, ge a ka se ke a kgakgapha le go ritšala a fodile fšla, ga go thufe selo, ka gore boloko bo tla kgoboga letšatši lewe. O ruta ke matswala wa gagwe.

Batho ka moka ba leloko o tsibiša ke yēna matswala wa gagwe, motho yo a sa lokago le yo a lukilego, le yowe a swanetšego gore ge dijō di le gōna matswala wa gagwē a se gona a swanetšego go mo fa dijō o tla kwa yēna matswala wa gagwe. Ka nnete o swanetše go dira mowe matswala wa gagwe a mo tšago. Ge a ka dira segwēra le bala matswala wa gagwe a sa ba nyakego, gana bjale ke moka go tla tlhaga diphapanō, ka gobane o tla gopola gore ba kwanšla go nyaka go molaya.

49. Ngwetši a swanêla go apea poto, pele ga gore a fešle pele, o swanetše go fešla pele a beo a tloše molora a kgone a gotša mollô. E sang wa hwetsana lapa le šišimiša, e kego ke lapa le le sa dulego ke motho. Motswadi wa ngwetši le yêna o leka ka maatla go laya ngwana wa gagê gore lapa la motho le a bônala, a le dule le na le dikgwatlha.

Mogopo wa monna wa gagwe

Telo ya monna wa gagwe e tlohokomšlwa kudu, gore wa seke wa dula o na le ditšhila, ke gore ka morago ga mo a feditše g tša go ja, o swanetše go tlhatswiwa ka pela o sešu wa omella. Ngwana a nyake gore a fšle a o swarella ka baka la gore a ka o tlotša ditšhila. Ga ba e fa yo monyana gore a iše mokgopo ka gae, a swanêla go swarella, o a geletša diatla tše pedi ke moka ba o bea ka maragê godimu ga diatla tša ngwana.

50. Go bjale ga ge ba ka ja tša go ja bjale ba di šia, ba di fa motlhankana, motlhankana yowe o swanetše go ja ka molaô, a se ke a swarella telô. Kudu o swanetše go ribulla lekgogo, a le sware ka diatla, ke moka a re kowa a lle a feditše, a kgone a tšea mokgopo a o iša ka lapeng la bo.šna, ge a o kakola fase ka noši, o kakola ka dimpa tša šna, a se ke a o swara ka diatla, a o sware ka dinoko tša diatla. Gona le ditelo tša mekgoko tšewe dikgonega kudu, ka gobane ba phula lešoba ke moka ba fakšla lenti, ngwana a kgona go swara ka lona a lekeletša, a iša ka lapeng la bo šna.

Dibjana di dula ka mengwakong, bjale ge mosadi a di tšea, o fo di tšea ka mkgwa o a ka kgonago, fšla mosadi ge e sa le ngwetši a tšea se bjana a hwetsana gore monna wa gagwe o ka ngwakong mowe mosadi o swanetše go kwatama, ke moka a tšee telo ya monna wa gagwe, ka ntle le gore a e loše, ge a kwatamile ke gôna a e tlhomphile.

Ge telo ena le selo a iša pele ga monna wa gagwe, mowe mosadi o swanetše gore go fitlha a kwatame fase ka dikhuru a e bee, ke moka a gome a yo tšea metsi, a rwele ka lesapelo, a fitlhe a kwatame, ke moka a bee fase, ka morago wa ga mowe ke moka a loše, monna a dumšle, mosadi a kgone a thakgoga a boele ka lapeng.

51. Ge e ke ka morago ga mo monna a feditše go ja dijō mogopo o sa yo tšea ke yōna ngwetši, ga fitlha a o tšea pele ga matlhō a monna o swanetše go fitlha a kwatame ka dikhuru, a loše a kgone a tšea telo le le sapšlō.

Ka metlha monna o swanetše go rēka, serotwana le tlhana ge mosadi wa gagwe e sa le ngwetši, ka go riale mowe, o re go tlhatswa telo ya monna ke moka a e fakšle ka gare ga serotwana, ba solele buušwa e le ka ntshe, tlhana ke moka e khurumetša buušwa ke moka ba rwale ka yōna. Buušwa bja go khurumetša, ke gore le ge monna a sa tlugile a ile se thakgonyana ga boya o tla fo hwetšana fo sa fiša.

Pitšana ya mapoto le yōna e swanetše go dula e le e botse, kowa molomong wa yōna e a roniwa ka molora. Ge monna a nwele mapoto a feditše bjale mosadi o swanetše go phakiša a e tšea ke moka a e tlhatswe, a kgone a hudumšla a mangwe mapoto, e seng gore a hudumšle godimu ga la mapoto, mowe ga go nyakege, mosadi wa mohuta owe ke moka ~~ka~~ ke lešaedi.

52. Ge ngwetši a fitlha leina la bongwetši le fšla, ke moka mosadi a ka fo roma ngwana gore a yo fa monna wa gagwe kgorong, ge e le go swariwa ga telo ka morago ke molaō ga go fele mowe le ge mong wa mogopo e le mokgalabje, ngwana o swanetše go swara ka marago. Le ge mokgopo owe wa monna wa ngwetši o sa ka wa tsena ka gare ga serotwana a go sa na taba. Go no ba le basadi ba bangwe bawe ba no fakšlago ka gare ga serotwana go fitlhšla ba gola ba e ba basadi ba bagolo.

Basadi ba mohuta owe a ba nyake gore monna wa bōna a jš buušwa bo fodile. Le baka le lengwe le le lengwe ba nyaka gore a jš bo fiša. O ka bōna ge e šetše e le mokgekolo le mokgalabje. Mokgekolo o botša ngwetši gore buušwa bja matswala wa gago o swanetše gore o bušiš ka potong, o gome o bu khurumetše go riale o diršla gore bja se ke bja ~~š~~ fšla a hwetšane bo sa fiša.

53. Mosadi a swanela go ja molatša wa go šia ke monna wa gagwe ka telong ya monna, o swanetše go ribula lekgakgo a le fakšle sebjane, a kgone a ija. Sewe a fo jšlago ka gare ke morōgō, sebjane

sa morōgō sona a se na molato, motho o fo jēla ka gare ga sōna.

Pōpa, gore ngwetšī o dirile pōpa, matswala wa gagwe o tla dikwa ka nošī ge a fala pitšā. Ka gobane ngwetšī o re go faga buušwa, a ra matswala wa gagwe gore a tsole, ka morago ga mo matswala wa gagwe a fetšā go tsola ke moka o napile o fala pitšā e sešu ya omella. Ke lebaka lewe matswala wa gagwe a bokwago gore buušwa ke pōpa.

Buušwa bja pōpa, ge motho a bo ngata bo tlala diatla ka go mōta, ge o bu ja bo tlala legano, ga bo bose ka ganong. E ke ke buušwa bja motobola. Ba swanetše go fobo ja ~~mm~~ empa ba ka se ke ba bu ja go swana le buušwa bja go butšwa. Melatšā ya bjona motho a ka se ke a ja, ba swanetše gore ba dirš mapoto.

Pōpa e baka keng? Pōpa e baka ke go tlohōka dikgone, mollō wa ba o monyana, ke gore mowe go hwetšwana gore mosadi ke se
54. se bodu o tšwafa go rōba dikgong, ga gona sewe ba ka se dirago, e fēla ke se bodu sa bōna, mola ba di tsebe e ka be ba gomile ba sa le tseleng. Bjale a ba di tseba e be ba no re motlhomong ke mosadi ganthe a se mosadi ba iša dikgomo tša bōna ka leweng.

Montlho le motlhakō, ditlhare tše pedi ga tšona ga di na magala bjale ka go riale mowe motlho ga o tuki, o fo ba wa ba le pilō e ntso molō wa ōna o sa ka wa o bōna, motlhakō le ōna o bjale empa ōna motho a o lebēla o a thathapha wa tšwa dithase tše dintšī tša go nyaka go tšhuba batho. Go lēbēla ga ōna ke go bōna gore legala la ōna ga le na mollō bjale wa leka gore wa kgotlha bjale ke moka bakeng sa gore le bōnale mollō ke moka le nya dithase.

Bašri ba mollō ka moka ga bōna ba tla tšhaba sebešong ba tšhaba go swa. Ka go riale mowe montlho le motlhako a se dikgone tšewe ngwetšī a swanetšego gore a di rōbe gore a yo faga tša go ja ka tšōna, ka baka la gore di ka mo diēla pōpa. O swanetše go rōba dikgone tšewe a bōnago ka moka ba rōba tšōna.

55. Thuta bogolo ya rōba, seema sena ke se segolo kudu. Bana ba bantšī ge ba šita ke medirō ya bogadi, ~~mm~~ bjale batho ba sokologa ba lebella batswadi ba ngwetšī ba hwetšana gore batswadi ba ngwetšī ba šoma kudu, bjale ba lebella ngwetšī ba hwetšana gore a na modirō

o diša monna wa gagwe ditšhila. Ke mowe seema sena sa thuta bogolo ya roba. Ge e le gore batswadi ba ngwetši ba swana le yēna moredi wa bōna ba re, ga le dume le tšwa ntšhung.

Pepere, mmagwe ke Maserotole papago Pepere ke Semukgiši. Batswadi ba Pepere e be e le dišumi kudu, ga go na motho yo a šomang bjale ka bōna, lebaka la go lema ga le fitlhile, a ba na taba le go nwa mabjalwa ba re mabjalwa ke moditšela. Ngwana yo wa bōna o swana le papagwe bjale yēna o na le mereba o bile o na le botšwa, ge bagwēra ba gagwe ba raloka a kgatlhe ke dithaloko. Dilō ka moka a na teba na tšo, batswadi ba mokgalema ka mekgwa e mengata gore o swanetše go šoma, a re ke tla šoma ke sale yo monyana

56. Mokgalabje yowe Setimōla ge ngwana wa gagō a sa kwe sewe a motšago o be a mo tia tše nkego o nyaka go bolaya, mowe mmago ngwana a bago a kwa lešoko, a ba a šmana le monna wa gagwe. Papagwe o ile a ba ntšha mathō a mo lebella. Ngwana a gola a e puša go fitlhōla a e ya go bolla, Pepere ke monna, papagwe a re go yēna wa bōna ngwanaka o tla ja nta wa šeba ka letlae.

Ga a ka a kwa le ga go le bjale, ya ba ya ba lesogana, ke moka a thoma go nyaka mosadi, bjale a kwane le e kgarebe, ba yo tsibiša batswadi, ke moka batswadi ba mothepa ba gane. Ba gana le baredi ba bōna ka baka la go bōna gore, monna a na modirō ka go riale mowe moredi wa bōna a ka ba a ya a ba a tswenyega.

Monna a ba a kgatlhana le mosetsana yo mongwe ba re, ke Matšepa, ditaba tša ya go batswadi ba mothepa a owa, ba amogōla ditaba. Kgomo e ka se ke ya latlha namane ya yōna, ba ntšha dikgomo ba mo nyalla mosadi. Motho yowe ba go mo roma gore a iše

57. mabotšo o ile a bōna.metlholo, bjale ya fo ba dikōma tšag gagwe, a se ke a re go fitlha go batswadi ba mosogana a bola gore, go tšea gona le a tšea e fōla ke bo šaeding, a re, bōna ka noši ba tla di bōna ba ka nkgopolōla gore ke loma morwa wa bōna, ba mo gane kudu.

Mosadi ke sebedu, e bile ke lešaedi, o bolōla ka go riale ka baka la gore o bone m batswadi ba mothepa dijō tša ntshe ge motho a di ja a go rate gore a gopole ka maatla ka baka la gore a ka ba

a tlhatša. Dijō ke dipōpa morogo ga o na letswa ō bile o swele o nkgga go swa, a beta pele a re e fēla mogolo-golo yo mongwe o ile a re mogwa wa tšhwene a hwetšana tšhwene e ja mašegesege le yēna o swanetše go ja.

Ba ile ba nyala mosadi go fitlhēla ba meka a fitlha a tsena lapeng la matswala wa gagwe go rutiwa tša bogadi. Lebaka la mo bo-makgatle a sa le gona, go lewa dijō tše di botse. Aowa gwa ba le thabo le legolo, batswadi ba mosogana dipelo tša bōna di le botlhoko, ba fela ba kwela mosadi wa botha botlhoko ba re o tllilo tswenyega.

58. Mankgapana, lebaka la gore bo makgatle ba tlogē la fitlha, aowa gwa se be le taba, ba robala, o tsebe gore bo-makgatle ge ba tloga ba roba dikgone ba šia le maupi. Ba dirēla gore ngwetšī a šale a pea ka dikgone a dirēle mollō ke moka a fagēle monna wa gagwe buušwa a se ke a re ge a dira pōpa a re ke bakeng la go tlhoka dikgone. Ka gobane ge ngwetšī a sešu a fetša beke a na molaō wa go ya dikgoneng. Ka tšōna dikgone tšela tša go šia ke bo makgatle o tla ba apea ka tšōna, motlhomong di ka fetša beke tše pedi.

Ka moswana ga bo sele, ba nyaka go bōna buušwa bja ngwetšī, ka gobane mosadi yo mongwe le yo mongwē wa motse o fo tla a ngwatha buušwa bja ngwetšī, a ba ngatele gore ba jē ba hore, aowa ba nyaka go kwa moapešle ya ngwetšī. Ba ile ba bōna metlholo, ge motho a re wa ngata ke moka dinala dia sobēla, ka ganong ba re ke a ja ba fo okwa dia theko, ke moka motho o fo tloga a khupere ka diatla o bolatlha ka ntlhe, ke moka o tlhapa diatla. Matswala wa gagwe a šupa ngwetšī gore wa bōna ngwanaka o swanetše go faga ka
59. mokgwa o.

Ka moswana o mongwe ke moka ngwetšī o a tsoga o tlhatlea pitša sebešong, mollō o fi o gotša m godimo ga molora. Mmalō, a o mosadi wa mohuta mang, mosadi o thoma a fēla lapa ka morago a ōla molora, ke moka a kgona a tlhatšwa potō. Ka gobane a gola a dira modirō owe a hwetšana gore modirō ke o mogolo wa mo šita. A pea buušwa, a goma a dira popa.

Matswala wa gagwe, a re aowa nna e sa le ke ba gona, a ke šu

keke ke ija ditšhila mosadi o apešle monna wa gago, nna ke tla faga ka noši, o tsebe mosadi e sa le ngwetši yo moswa le beke ešú a fetša. Ngwetši a ba a dira dikgotswane tša gagwe, matswala wa gagwe a faga ka noši.

Monna le mosadi ba napa ba ba ditlašla, tše dilewago ga gona motho yo a ka di jago, difo ja ke yēna le mosadi wa gagwe. Ngwaga wa mohoro le ngwaga wa tlala go bona e fo ba selo ka se tee, ngwaga o mongwe le o mongwe ba sela tlala. Mokgalabje o be a re
60. re ša ge a re o tla ja dinta wa šeba ka m letlae, e nkabe ke mokwe motlhomong m nkabe ka sa di bone tše. Lebaka la gore batswadi ba mo rute mošomō le fetile.

Ka mabapi le Pepere ke mowe re hwetšanago gore, thuta bogolo ya roba. Mosading wa gagwe re hwetšana se, ga le dume le tšwa ntšhung. Ka moka ga bona ke digōlē ke montlho le motlhakō, ditlhare tša go tlhoka magala. Pepere o ile ge a bolla, ba mo dira gore modirō wa gagwe mphathong e be go loga dišego, o be a se na bogarālo ka gobane kgale mruudi o be a sa gane sewe ba mo šupago gore a se šome.

A di loga go tloga ka bodikana, le ka bogwera a goma a di loga. O be a di tseba kudu, bjale ka morago ba ba le ngwana le wa bobedi gape. E le gore pele e be ba ngathēlwa diatleng, bjale le ga ba ne le bana ba ngathēlwa diatleng, ka mabanyana bana ba lla ba nyaka tša go ja.

Ke moka bana ba lala ba ba fidiša borokō, monna a kwa botlhoko a thoma modirō wa gagwe wa dišego, a ba molugi wa dišego batho ba
61. e tla ba ša ba lesaka la mabēlē lešaba se-šego. Ke moka ya ba bophelo bja gagwe. Ge e le go faga pōpa gōna mosadi a tšwēla pele le go dira pōpa. Ngwana o swanetše go tlhōkōmēla se batswadi ba mo tsago sōna. Matšepe o ile a rakwa go apea lapeng la matswala wa gagwe ka baka la go apea dikgotswane, ke gore maušwa-ušwane.

Dibjana ka moka ga di tlhatšwi gamōgō le telo ya monna, difō tšhediswa ka metsi fēla, le go di gotlha ka mogaudi ga lekišī, maušwa a go mamarāla telo wa fo hwetšana a keke metše. Monna o lemetše ke dilō tša gagwe, motho o šele ge a sa tagwa a ka se ke

a di ja. Pitsa ya mapoto le yona o hwetsane e khukhusuluga mapoto a kgale le ona a fo ya moakwago, ga tsebe e foba pele e ke le mela a tshediwa, bjalwa le mapoto a fo swana.

Ranyole, ke gore buuwa bja pele bja ge motsudi a sesu a tsolola dibjaneng, o swanetse go bo solola fase, a kgone a tsolola ka dibjaneng, buuwa bjo bja pele ke buuwa bja mpja. Ge mpja e
62. se gona, ba bo solola tekeseleng, ga bo lewe bo fiwa kolobe, ge kolobe e se gona ba bo fakela ka pitseng ya mapoto ke moka ba huduwa mapoto, mapoto awe a nwewa ke bagekolo fela.

Ngwetši a swanela go tsena ka šakeng. Ngwetši o bjale ka basadi ka moka ka mokwa o ke tlhalušitšego ka mo matlakaleng a ka godimu, mosadi goba dikgarebe tše di bonago kgwedi a ba swanela go tsena ka šakeng la dikgomo, la dipudi le la dinku go a ile ba ka di kgomiša.

Go na le basadi ba go tšhekgwa ba nyakago go bona gore ke nnete dikgomo di a kgoma, ke moka a re kowa batho ba tšwila ka moka a tsena ka šakeng. Masaka a dikgomo a agiwa ka ditlhare, bjale ge a ka fo tsena ka swele mosadi yowe ba tla mōna, le ge dikgomo ba di bona gore di pherekane, ke go dikgomo ~~haxaxhax~~ di a ota. Ba tla di ~~gaxaxax~~ alafa, bjale mosadi yowe motlhang a bonago kgwedi, o e bona go ya go sa felego. Go fitlhela a epola gore ke ila ka tsena ka šakeng. Ke moka ba tsee tšhidi ya lesaka ba mo tlhabšele
63. ka yona, ya ba gona mosadi a fōlago, o di kwile a ka se ke a tsoga a boeletša.

Kgale dingaka e be go tletše tša banna le gona seleteng ka se tee e be o ka fo hwetsana dingaka tše pedi goba tše tharo. Le gona dingaka e be e ba banna ba go tia e seng masogana le bannana. Dingaka tša basadi e be e le tša go alafa malōpō. Ka go riale mowe e be ba tlhompha molaō o wa gore mosadi a swanela go tsena ka šakeng la dikgomo, la dipudi le la dinku.

Matšatšing a bo lehono, dingaka tše dikgolo ke basadi le masogana, bawe ba sa kgonego go šumiša bo-ngaka. Bongaka a bo nyake motho wa go kgatlha ke tša lefase, ka gobane a ka kgumiša ditlhare. Mosadi wa ngaka le ge a tseba gore yena x o sa lebella

gôdimu o fo nyaka go tsena ka šakeng la dikgomo, o re yêna ka noši o e phôrôtše a ka se ke a kgumiša dikgomo.

Malwetši a basadi a galafa, go e phôrôla mola ga mosadi wa ngaka, o ra ge yêna a lukišitše mmele wa gagwe gore ge a tsene ka šakeng a se ke a gobala, fêla ge e le dikgomo tšôna kwa botlhoko, 64. motlhomong tša hwa.

Bjale ka mosadi yo Manyapa o tšere ke ba ga Raganya, monna wa gagwe e be e le Makadikwa yêna mosadi ke ngwana Mokgatlha. Lelokong la ga Mokgatlha ga gona ngaka go bjale ka leloko la ga Raganya ga gona ngaka. Makadikwa o bile o tlile o kwile a sa tsebe setlhare sa mala.

Manyapa a thôma go ya ga ngaka e ngwe ya mosadi ba re ke Motswaki, a yo e thuta bongaka, ngaka ya mo ruta bongaka, ke moka a lefa morutiši ka kgomo, ke moka Manyapa ke ngaka o alafa balwetši ba fôla. Šakeng la ga Raganya go be go na le dikgomo tše dintši.

Manyapa a tsena ka gare ga lešaka, mokgalabje yo mongwe a ômana a re, mosadi a swanêla gore a tsene ka gare ga lešaka. Beng ba ga Raganya ba re, ke ngaka yêna ka noši mosadi yo o tšufitše motse o, ka go riale mowe dikgomo di ka se ke tša dira ke selo. Mokgalabje a re mosadi e se e ke e ba ngaka le ka motlha o le mong. 65. Dikgomo tšewe o di gobatsitše le swanetše go di kitimêla. Mosadi a age motse, ke morutli.

Mmalô! batho ba ile ba makala, ge lebaka la go lema le fitlha ba bôna motlhôlô. Mosadi o ile a tsena ka šakeng la dikgomo lebaka la madula gae. Dikgomo tša ga Raganya di ile tša tsena ke bolwetši tša hwa, kgomo e be e hwa lebjokong, dinamama tša tšôna di sa tsefe, di bile di na le monkgô. Ka matlhô ke ile ka di bôna ke sa le lešoboro, ke sa tsebe gore molato keng?

Ngwaga owe ba ga Raganya ba ile ba tšama ba šekela dipholo gore yo mongwe le yo mongwe a hwetšane tema ya gagwe. Batho a ba hwe ka moka go ile gwa šala dikgomo di se kae, fêla ge e le dikgomo tša dipholo tšôna go kwagala gore tšôna ka moka ga tšôna di ile tša hwa.

Ka morago ba gopola polšlô ya mokgalabje yola, a gore mosadi

a tsene ka šakeng ka le tee, le gōna mosadi a ge motse, o fenola banna. Ke nnete dikgomo ka moka tša dipholo di hwile, bjale le rena ka morago re tla di latšela.

66. Yo mongwe a re, le a kwa, re swanetše go tšwa re tšamē re e kwa gore molato keng, ba ile ba mo kwēla, ba ile ba tloga e le banna g fēla, ba fetlha ga mokomē, aowa mokomē a ba laola, a ba botša gore Nthatana ya mašabēlē kgane ela e letše mang, le ile la tšea kgane motseng wa geno le motho yo mongwe wa motšofadi ka baka la namagadi e taboga banna ka kgorong a tsena ka lešaka la dikgomo.

Lena x le a lla, ke nnete le a lla ga le tsebe selo, mosadi yowe le yēna o a lla, ga tsebe selo, empa mosadi e ke ke thakadu, bothakadu bjo bja gagwe ga botšwe tswalong. Dikgomo di gobatšitše ke mosadi wa go tsena ka gare ga lešaka, mosadi o ile a feta ke kgwedi tše pedi, kgwedi ya boraro a setlemolla, bjale o tsene ka gare ga lešaka mmele wa gagwe o sa fiša.

- Ke moka e feditše, ke moka ba bošla gae, ba fitlha ba bolšela ka mokgwa owe ngaka e boletšego ka ōna. Mosadi wa ngaka a dumela gore ke nnete ke ile ka feta ke kgwedi tše pedi ka kgwedi ya boraro
67. ka e bōna, ke be ke e thukisetše bjale dia makatša le tšōna di taola tša ka di tia nna.

Mogalabje yola a go ganetša gore mosadi ga tsene ka šakeng la dikgomo go a ile, o ile a bolšela gape a re, mosadi ga a ke a ga motse, o a rutla, monna yo mongwe a re banna ba ga Raganya nna ke sa tšwa ka gare ga legora ka aga thekōnyana. Go ya ka mešafa ga sego tšwana, re tla fo ba re botšana ditaba. Ka moka ga bōna, yo mongwe le yo mongwe o ile a tia mokutu wa gagwe gamōgō ngaka le yōna e ile ya tloga ya aga wa yōna motse. Ke moka motse wa ga Raganya wa x phumšga ka mokgwa owe. Mowe re hwetšana seema se, tša ōta ke namagadi pele go ya ka leweng ke ga tšōna.

Dipudi le dinku le tšōna ga gwa dumella gore mosadi wa go tlhapa a tsene ka mašakeng a tšōna. Ge mosadi a ka tsena ka šakeng la tšōna a tlhapa, empa mmele wa gagwe o sa fiši, dipudi goba dinku di tla ōta. Go bjale ka tšōna dikgomo di a ōta. Empa gana le tifa e ngwe di a hwa. Ka mašakeng a diruiua go tsena fēla

68. banna, banyenyana le bakgekolo le badiši ba tšona. Molaš o le lehono o sa tile mosadi a tsene.

S.6 (merek) Melekō ya ngwetši.

Melekō ya go leka ngwetši ge a utswa ke e mengata. Ge ngwetši a na le monwana matswala wa gagwe o tla fo tloga a mōna a sa pea naš, ka lapeng la matswala wa gagš. Matswala wa gagwe o fo beiša dilō tša gagwe bošaedi, e le gore o di beile a le bjale yēna mong wa tsebe gore ke beile selo sa gore le batong.

Ngwetši wa go kgoga motšoko, matswala wa gagwe o tla mo leka ka šna. O šila motšoko, go šila yēna matswala wa gagwe ke moka a o tšhēla ka thokong ya makgitla le bōtō. Ke moka a tšhella ngwetši wa gagwe motšoko, ke moka matswala wa gagwe o uta toko. Motlhang owe a kwago ngwetši a mo kgopšla motšoko, o tseba ga m botse gore a sa na motšoko o feletšwe.

69. Ke moka matswala wa gagwe o utulla toko ela ya makgitla lebōto o e bea le batong ka ngwakong, o nyaka go bona gore ngwetši o tla ya a utswa goba go kgopšla. Motšoko owe wa ka mowe tokong ya makgitla lebōto matswala wa gagš o ka dile ka letlhokwa, ke moka o tšea kšlō o e tlhōmšla leballong la ngwako.

Ge ngwetši a utswa ge a bōna thoko ke moka, o tla fitlha ka ngwakong a e bōna, a lešetša matswala wa gagwe a tloga, ke moka a šala a tšolla motšoko. O tla tšolla a tšhella ka tokwaneng ya gagwe o dirēla gore o tla tlhwa a kgōga. Matswala wa gagwe ga boya o hwetšana gore toko a ya beiwa ka mokgwa o yēna a goba a beile ka šna.

70. Matswala wa gagwe a ka seke a bolšla selo, o tla tšea kšlō ya gagwe a šla motšoko wa gagwe. A hwetšana gore kšlō a e sa goma mola ya goba e goma gōna. Ke moka a tšea toko ya gagwe a goma a e uta. O tla theletša gore ngwetši o tla kgopela motšoko a fo kwa ngwetši a sa kgopele motšoko. Ka morago ga mo a feditše matswala wa gagwe o tla motšiša gore matšatši a o be o kgōgang ka gobane, e sa le o kgopšla tšatši lela ya ba ke moka. Ge e le ngwetši wa go utswa o tla re, ke ile ka kgopšla ga mokete, a tloga

a nyanyega. Ge e ke a utswi o tla re, matswale ke dio lebala go le botša ke ile ka bōna toko lebatong bjale ka bōna e le gore a le boe g ka pela, le nna ke tloga bjale a tswapara motšoko ke bōna toko e le lebatong, ka re ke tla le botša bjale ka lebala.

Ngwetši wa gobola gore sa gore go dirile nna ke diyo lebala go le botša, ga utswi, fêla matswala wa gagwe o tla kgona go mo laya, ka gobane a utama, o tla motša gore ngwanaka wa bōna batho ba hwa ka tsela ya mohuta o. O tla bōna selo se phikuluga le lebato wa tšea wa se ija ya ba lehu la gago, o fêle o kgopela ge o bōna o sena selo, go ba o nkšmšlš go fitlhšla ke boya o nkgopšle ke tla go tšhella. Go o bōna gore a ke boe o kgopšle go yo mongwe.

Ngwetši wa go utama, ge matswala wa gagš a mutšiša gore maloba le mabana kganthe o be o kgogang, ke moka o bolšla gore ke ile ka kgopšla ga mokete. Ngwetši wa mohuta owe wa utswa. Ke moka o 71. tswaletše matswala wa gagwe molomo.

Matswala wa gagwe o tla goma a šila o mongwe motšoko ke moka a mo tšelle wa gagwe. A gome a tšee toko a ute, ge ngwetši a feditše wa gagwe motšoko ke moka o kgopšla matswala wa gagwe motšoko. Ka gobane ngwetši a kgopšla matswala wa gagwe motšoko o tšea matšatši, ke moka matswala wa gagwe a utulle toko, o fo mo šišla.

Ka moragonyana o kwa ngwetši a kgopšla motšoko. Ke moka o mo šišla ka ntle le polšlš, ka morago ke moka o utulla makgitla leboto o bea le batong, ke moreš wa bobedi. Ngwetši ge a bōna gore matswala wa gagwe o tlugile ke moka o tsena ka ngwakong utswa motšoko. Matswala wa gagwe ge a boya o hwetšana gore motšoko o tswitšwe, o tla butšiša gore ke mang yo a goba a tswere toko ya ka. Ke moka ngwetši a seka a re a ke tsebe.

Matswala wa gagwe ke moka o na le tlhaloganyo ya gore ngwetši wa gagwe wa utswa. Ka go riale mowe toko ya matswala wa gage ge 72. a e utile a ka se ke a ba a sa e utulla. Ge dipšba di e ja ditloco, mong wa ditloco o di tšhšla mokotle a di fega godimo a di lekeletša ka lenti. Ke moka pšba e ka se ke ya tsoga e di bōne.

Morogo wa nama, le ôna ke moleko o mongwe. O na matswala wa gagwe o fo ripella yêna mong a tseba ge botse gore dirile di tloki tše kae, le gore yo mongwe le yo mongwe o swanetše go hwetšana ditloki tša go gona bokête goba tše pedi tše pedi bjale a fa ngwetši gore a yo apea. Ge a apeile ka morago ge matswala wa gagwe a tllilo šebetša ke moka tša tlhašla.

Matswala wa gagwe o tla makala gore molato keng, ke ripeletše ke lekantše gore yo mongwe le yo mongwe a hwetšane gore bjale ke a makala ga di tlhašla. Ke moka ngwetši a fo homola, ga gona taba matswala wa gagwe le yêna o tla fo homola. Motlhomong o lebetše o sa tla di bôna ka moswana ka morogo o mongwe.

73. Ka moswana ke moka o ripella gape ditloki tše di tsebago, o mo fa gape gore a yo apea. Ke moka ka baka la gore o a utswa, o hoeletša gape, o tšea setloki goba ditloki tše pedi. Matswala wa gagwe ke moka ge a tsola ke moka a o a tlhaetša. Ke moka matswala wa gagwe o šetše a mone gore ngwetši wa gagwe ke lehndu, a mo lediši selo.

Nama, ka tsatši le lengwe o fo bea nama morututung ka ngwakong wa gagwe, ke moka a botša ngwetši gore o šale o dila ngwako ke kitimšla bokête. Ge a yo dila ngwako ke moka o bôna nama le buušwa, ke moka a thoma go tlopola a ija, ka morago o tla ba a tšea setloki a ja. Ge matswala wa gagwe a boya a hwetšana gore ditloki a di ka moka, bjale mowe o tla butšiša gore morôgô wa papago mokete o ile kae. Ke moka a seke. Ba mo lesetše a le bjale.

74. Ditloo le dikôkô, tšena a di utswi ke motho ka o tee, bana le bona ba di utswa. Bjale matswala wa gagwe o fo di beiša bošadi, fêla a dula gae, go fitlhêla bana ba etšwa ba e ya ga dikgomo, ba bangwê ba basetsana ke moka a tloga nabo, go ka fo šala yo mogolwanyana ke yo a tla go tloga le ngwetši ge a šumile sewe matswala wa gagwe a mutšitšego gore a šome. Ditloo ba di phaphašitše ba di tšhetše setswaneng sa go lekanêla, le dikôkô di bjale. Ge matswala a fitlha ke moka o tllilo hwetšana e le gore ga di ka mo dibjana di phôtlhetše.

Ngwana wa mongwe ga laiwi, ke moka matswala wa gagwe o tla butšiša ke moka moredie le ngwetšī ba seka. Matswala wa ngwetšī ana taba le ngwetšī wa gagwe ke moka o swara morediš o wa mo tšīpa. A motša gore a ke nyake ngwana wa mpja ka go riale mowe matswala wa ngwetšī o laya moredi wa gagwe, e le gore ke gōna a botša ngwetšī.

Mabêlê, ōna ngwetšī ge a sapea lapeng la matswala wa gagwe a ka se ke a kgona go a utswa. Taba e a ka e dirago, ge ba mo file a mantšī, a ka fo ya a poma ka go a falatše. A dirêla fêla gore modirô wa sebe o mogolo, ka gobane ge a ka goma nayô ba tla
75. re ke sebody.

Motlhang a pea tša gagwe dipitša ke gōna bjale a tlogo utswa mabêlê a matswala wa gagwe. Moreô wa mabêlê, matswala wa gagwe a ka fo dila ngwakô wa gagwe ke moka a tšolla mabêlê le batong. A se ke a šetša ka ōna, motlhang a tlilogo a boetša kowa se tswaneng x sela a go tšola ga sona, ke moka mabêlê a se ke a tlala.

Mowe matswala wa gagwe o tla belašla gore gona le motho yo mongwe yowe a tlogo a utswa mabêlê a ka. Mowe a ka nna a thōma ngwetšī, fêla a sa bolele ka leina la gagwe a fo bolšla gore ke kgale ke le mo, nkešu ka bōna yo mongwe a utswitše mabêlê a ka, nka se thōmš motho, dilo tše ke dira ke bana ba ka ke bōna bawe ba nyakago go mpolaya.

Ka morago ga pelašlô ya matswala wa gagwe, ke moka ngwetšī le yēna o tla tšama a bolšla gore bo matswale hare ke a utswa, empa e se nna. O tla ba yēna ka nošī x ya a negšla batswadi ba
76. gagwe, ge nke le bona ba utswa ba tla motša gore lešetša, pele ga mamundi ga go šalwe moragô ga e le taba o tla go thoma ga botse. A ba sa laya ngwana wa bōna gore e se be e le wena.

Ka go riale mowe ke moka ngwana wa bōna o napa a ~~xxx~~ utswa a tšwêla pele, fêla matswala wa gagwe, a ka se ke a dira selo ka gobane ke ngwana wa gagwe, ba ra gela a be a bolaya ke ba lefoka gona nka be a kgona go bolabola. O tla no di bōna ka nošī. Ke gore o tla ya a utswa ga yo mongwe a re kotse o tla muuta go swana le matswala wa gagwe ge a muuta dilô ka moka.

Masegwapa ke mosadi wa ga Raganya, o be a na le barwa ba bararo, bjale mogolo wa bona a tšea mosadi, mosadi a phedišana le matswala wa gagwe ka ntle le phoššo, a ba a mo tlhatlêla ya gagwe pitša.

A goma morwa wa gagwe wa bobedi a tšea mosadi, mosadi le yêna a ba bjale ka yola wa pele. Le yêna a mo tlhatlêla pitša ka ntle le pelašlo. Le ge bana ba bôna ba šitšaga e be ba fo dula, ba sae
77. ba utswa mabêlê a matswala wa bôna, bjale yêna matswala wa bôna ka gobane betši ka moka ga gona ngwetši yo a mo nyatša, ka moka ba tsolêla matswala wa bôna, ke moka a ba bitše a ba tšele mabêlê ka setswana sa go lekana.

Lekgothwane la bôna la tšea mosadi, le tšea mosadi le bjale e le gore bagolo g ba gagwe ba hwile, bjale a thôma go tlhwa a tlhoriša ba gatša ba go lwane. Ke moka ba-tlhôlôgadi ba palakana ba bošla go batswadi, ke moka Molemo a šala le mosadi le mmagwe. Mosadi wa Molemo e be e sa le ngwetši yo moswa ka lebaka lewe.

Ngwetši yowe leina la gagwe ke Nthephe ngwana Lewele. Matswala wa gagwe a fo dula a lla ka dilô tša gagwe a sa di bône gore di ile kae. Gwa koba serapa motlhakeng ke moka a fo hwetšana e le gore se robilwe. Go mo tseba a mo tseba gore ke mang, empa a se ke a nyaka go tlatšetša ngwetši wa gagwe le gowa, a fo mouta, ba re yo mogolo o fo dula selo ka marago a se bôna.

Matswala wa gagwe a hwa a bolaya ke dinyalo tša morwa wa
78. gagwe, ge a etlhwa a belašla dilô tša go tswiwa a re o thôma mosadi wa gagwe. Pele ga gore mokgekolo a hwe a bôlêla polêlô a kuu-bôlella morwae. A re o re go šala o anêlê, o šale o le ma mahwiti, fêla le bo mamonoke ba tla go sega. Mokgekolo a hwa ba moloka.

Molemo a šala le mosadi ba le ba babedi, aowa ka morago ga bjalwa bja meriri ya mafellô, o tsebe gore sebaka ka moka e be ba phela ka mabêlê a mohu. Batho e be ba sa tsebe gore mosadi ke sebedu, ge matswala wa gagwe a sa phela.

Ka morago (Mamokone) Nthephe a thôma go tšwa ka le gore la ga Raganya, o tšama a utswa mabêlê a batho bošego mašemong. Mahea a gona a peiwa bošego, bjale monna wa gagwe le yêna a thoma go

/utswa.....

utswa dikgogo tša batho. Dijō tša bōna ba pea bošego, ka moswanyana ba ja melatša. Batho ba belašla mašemong, ba bangwe ba belašla ka dikgogo tša bōna.

Ka tsatši le lengwe mosadi yo mongwe o tsogēla mašemong, ge a feta serapeng sa yo mongwe, o bona mosadi yola wa Molemo o
79. rōba mahea, bjale mosadi yo a tseba mong wa serapa. Mosadi a fitlha a re mašumi, moutswi a thōma go makala.

Moutswi o na le maanō, a ka a makala ka kgakanōgo, o ile a e thuta maanō ka sōna sebaka sewe. Ge mosadi a re ke go tswere, ke moka a thoma go tllhaba mokgoši, moutswi a thoma go lwa le motlhabana wa mokgoši, a kata moswari, ke moka moswariwa a thoma go tllhaba mokgoši gore ke swere motho šono o a utswa, ge batho ba fitlha ba hwetšana gore mokgoši go tllhaba Mamokone yola a kgone go tllhaba o ka fase o mo swere ka molala.

Batho ba fitlha ba swara moswari, ba mutšiša gore molato keng o utswa mabēlē a yo mongwe wēna o šia sa gago serapa. Moswariwa a re, ke motlholo, ke hwetšane mosadi yo a utswa, bjale ge ke re ke mo swere ke thōma gore ke mo tllhabēla mokgoši ke ge mosadi a ntswara a k nkateletša fase, ke moka a tllhaba mokgoši.

Batho ba gakanega, bjale ba re, go moswari o na le molato, wena ke wena wa goba o utswa bjale o be o leka gore ke a tšhaba,
80. bjale ke ge a go swara a go kateletša fase. Gela e be nke ke lehodu, e ka be a ile go go kateletša ke moka a go lesetša a tšhaba. Mosadi wa batho a lefa a lla.

Mosadi yo Mamokone gore o wa tšwafa o be a sa tope le marula, bjale yēna le monna wa gagwe ba tšwa letsolo bošego go sepela le dirobe tša batho, mosadi a rwele pitša ya gagē. Mowe ba hwetšanago morula wa motho a tllhabile ke moka ba rwala, ba iša gae ga bōna ke moka ba yo nwa. Mong wa morula ka moswana ge a fitlha o hwetša gore morula wa gagwe ga o gona. Molato o tla o fa mang ka gobane moutswi ga mo tsebe.

Ba goma ba dira gape ba hwetšana merula e mentšī, e be e le merula ya magoto, ke gore go be go tla ba le magoto mowe motseng owe. Ba lala ba thotha merula ya batho, ke gore mokgope ba iša gae ga bōna, ka morago ke moka ba phula dipitša ka marago, o o

šetšegp wa falla. Ge ba fitlha ke moka, ba hwetšana gore dipitša ga di na selo, di bile di thutšwš ka maragong a tšona. Ya ba kowa ga Mamokone ba nwa morula wa seema. Ga ba ba bona molato a o gona.

81. Ka morago ga morula owe monna wa Mamokone a hwa, dilō tša batho dia bolaya gwašala mosadi. Mosadi a ka a šala a lešetša ka gobane ke modirō wa gagwe. Mosadi a no šala a sa utswa mabēlē, bjale ke moka a tabēla le dikgogo.

Dikgogo tše di selago ka lapeng la gagwe ya tsena ka ngwakong ke moka ga e sa tšwa. Batho ba lla ka dikgogo, empa mowe di le wēlago ba sa di bone. Ka tšatši le lengwe e be e le mosegare, a ra bana ba gagwe gore ba sware kgogo, ka gobane kgogo e be e sa nyake go tsena ka ngwakong.

Matlhankana ba x rakiša kgogo, ke moka kgogo ya tšhabēla ka gagabo yōna, ba tlhankana ba ka ntse ba ba bōna, ba re, kgogo e ya kae, ba re, re rumile ke m'ane ba ile re tsware. Bana ba tswara kgogo, ke moka ba iša go mmago bona, mmago bona a fitlha a bolaya kgogo.

- Papago bana ba la ba go bōna o a fitlha ka gae, ngwana yo mongwe a re, papa ke bone bana ba Mamokone ba rakiša kgogo bjale ge re ba butšiša ba re, ba rumile ke mma bōna.

Mosadi o gopotše gore e tla lewa mosegare, ke moka ge batho ba gōrōga ba hwetšane a feditše. Monna a ka a x senya lebaka ke moka a napa a ya ka lapeng la Mamokone, o hwetšana gore mosadi o sa e tsentšhitše ka potong le mafofa o nyakago e tlhoba.

Ge a bōna monna a nyarēla, ke moka mosadi a rwala poto ya gagwe a iša ka ngwakong, a fitlha a bea poto fase, ge a re o tswalla ngwako ya ba monna, o re go yēna ke a nyaka. Mosadi a re go yēna o nyakang, monna a re, ke nyaka kgogo. Mosadi a re a ke tsebe, monna a re ke nyaka go bōna pitša ela ke bonago o e tsentšha ka mo ngwakong, mosadi a homola, monna a phaya mosadi a tsena ka gare a hwetšana kgogo.

Ge monna a sa bitša mosadi gore tla o bone gore selo se ke selo mang, ya ba motho wa fitlha ke yēna mong wa kgogo o kwile bana ka gae. Mosadi a re a lekowa lapeng tšwa ka mowe lapeng batho ba tlabā ba go hwetša, monna ga sa maketše g polēlē e, bjale

o kwa yo mongwe a bolêla, ge a sa theletsitše lentšu, mosadi a re go ngwana wa gagwe sepela o tswalle ngwako, monna yola wa ka n ntlong o re o tswalla ngwako ka bakalang ke re tla o bone gore ke selo mang se. Mosadi a re gona ge o be o sa nyake go tlilo ja le nna rwala masepa awe a gago, o tša le mosadi wa gago, o bolabola bjang ke go butsitše gore mongwe šo.

Mong wa kgogo ka lebaka lewe o eme lapeng o ba theletsitše, monna a tšwa ka ngwakong, a re, wa bona wena sebara, ge ke fitlha ka mo gae, bana ba mpoša gore bana ba mosadi yo e be ba rakiša kgogo bjale ge ke fitlha mo, mosadi o rwele pitša o isitše ka mo ngwakong. Bjale ke motša gore a ntšhe pitša wa gana, ka bjale ge ke tsena ke hwetsana gore pitša e na le kgogo.

Ge ke bitša mosadi, ke re tla o bone gore ke selo mang se, ke moka mosadi o mphetola ka mokgwa o nkego ke utswitše naš. Kganthe o bolêla ka mokgwa owe o bōna wena, bjale ge ke nagana
84. lentšu le la gagš, ke ge ke kwa a re, ngwana a tswalle lebatl, ke re o tswalla lebatl bjang ke re ke selo mang se, ke ge o kwa a mphetola ka mokgwa wa gore ke rwale masepa a ka ko ja le mosadi wa ka, tše nkego kgogo e gotšwa go bolaile nna.

Mong wa kgogo a tšea pitša lekgogo ke moka a tloga n nayō, a re tšewe le di bolêlago tšōna nka se ke ka di tseba. Mong wa kgogo ga gwa tsena yēna ka noši ka ngwakong, go tsene, mosadi, a tšea a fa mong wa kgogo, a bolêla gore motho o fo tšwa a rwele masepa a gagwe a tla a be a ka gare ga ntlo ya motho.

Monna wa go tla pele ke Rakgobadi Moeng bjale mong wa kgogo ke Phuphu Matesa. Rakgobadi o tšere moredi wa Phupu, ge a mōna o re makgolo, ba agišane ba nwešana magata. Ge Phupu a tloga le pitša ya kgogo ke moka Moeng a tloga le mong wa kgogo.

Ba ya ba fitlha gae ba bolêla ka mokgwa o ba hwetsanego kgogo
85. ka šna. Malesa a lebella gore ke tlobōna mosadi a romêla sebaka a no bōna sebaka a sa se bone go fitlhêla le dikêla.

Ka moswana Malesa a romêla sebaka, sebaka sa ya sa fitlha ga mosadi, sa motša gore ke rumile ke Malesa n o re naa o reng ka kgogo ya ka. Mosadi a re sepela o motše nna ga ke tsebe ge nke

ke kile ka adima kgogo ya Malesa. Sebaka sa re, o re o bolaille kgogo ya gagwe, mosadi a re, a ke tsebe taba ewe sepela o motše.

Sebaka sa boetsa mantšu ga Malesa, ke moka Malesa a re, go Moeng, kwa lehodu lela. Moeng a re a se ke selo nna ke mo hwetsane. Ditaba tša ya kgorong bjale mosadi a bitsiwa gamogō le Motswari o ile a ba gona. Letsatsi la fitlha la gore ba gatlhane.

Ba ile ba kopana, Malesa a tlhaloša ka mokgwa o a hwetsanego kgogo ya gagwe. Moeng le yēna a tlhaloša ka mokgwa o a go swara mosadi. Mosadi a šma le yēna gore wa bolšla ba re go yēna a dule fase a fo bolabola a dutši a dula a thoma go bolšla.

86. Mosadi a re thobšla, nna ke nnete mo monna yo wa ga Malesa a bolšlago ntse, o re tswere, le monna yo wa ga Moeng, monna yo wa ga Moeng, monna wa ka o ile go hwa ke moka a tla a dula le nna, ke phela naš lebaka le ka moka, re ja dikgogo le mae, lehono o bona ge ba re tswere wa tlhanoga. Kgogo ga ya bolaya ke nna, e tšwa naš, a re go nna, ke šale ke ruthetša metsi, ke ile ka ruthetša, ge a e tšwa naš, a re ke rwale metsi, ke a bee ka ngwakong. Gore a e tlhobe ka ntse, bjale o ile a sa thoma gore o tlhoba gwa fitlha mong wa kgogo, ka mctša gore a homole batho ba ka tla ba mo hwetša.

Yaba mong wa kgogo o re kwile, ka bjale o bile o šme lapeng. Ka dira maanō a gore ngwana a tswalle lebatl, bjale monna a bolabola, ke ge ke motša gore a rwale masepa a gagwe a tlogš naš. Ke moka ke feditše ba bina tlou.

87. Ba butšiša Malesa gore ke nnete o ile wa hwetsana monna yo wa ga Moeng a le ka ngwakong, Malesa a dumšla, barego Moeng go bjale, Moeng a re, go bjale fšla e be ke bitsa mosadi ke re ke selo mang se, bjale mosadi a ganšla ka ntle.

Lekgotla la re, Moeng re go bōna molato, nkabe o re, ge o mo tibeletšitše, ke moka o tlhabe mokgoši, bjale lehono Malesa e ka be e le tlhatse ya gago. Wena wa fitlha wa tsena ka ngwakong, ke moka mosadi a šma ka ntle, x o mutšitše gore a lebelle batho. Moeng, a re ke a kwa morena e fšla mosadi yo wa nthara. Monna wa

ga Moeng a lefa a lla.

Mosadi a ka a lesetša go utswa, a tšwela pele le go utswa, dikgogo tša batho. Ka tšatši le lengwe ba nwa bjalewa motseng o mongwe wa go lebana le motse wa Mamokone. Mamokone le yēna o be a le mowe bjaleweng, bjale a bona gore gore bawe dikgogo tša bōna di sella lapeng le gagwe ba mowe bjaleweng ka moka ga bona ke moka, mosadi a tloga a bošela gae le ngwana wa gagwe. Yaba mosadi wa motse ~~n~~ owe wa mōna.

88. Mosadi yo Mamokone o na le bolebatša. Mosadi yola wa go mōna, ke moka a botša monna wa gagwe ba re, ke Tšakga. Ba šma ba mo lebella ke moka, ba bōna a neetša dikgogo, monna a kitima ka lebelo a libile motseng, ge a fitlha a bōna mosadi a bolaya kgogo ka phate. Ke moka a phakiša a e fakšela ka ngwakong.

Monna ge a fitlha o bōna mafofa a kgogo lapeng le madi a yōna, ke moka a mutšiša, gore madi a le mafofa a ke a kgogo ya mang. Mosadi a ka a mo fetola o ile a fo homola, ke moka monna a re, go mosadi bula ngwako, mosadi a se ke a mo fetola, monna a bula ngwako a tsena, a hwetšana kgogo ya gagwe e hwile e ka gare ga ~~xx~~ ngwako.

Monna a tšwa a bitša mosadi gore tla o bone, mosadi a fo dula, monna a gōga mosadi a mo tsentšha ka gare ga ngwako a re go yēna keng se. Mosadi a fo homola, monna a tia, mosadi ka mokgwa o mošoro. A morwadiša kgogo a mo iša mošate. Ba mošate ba re go lukile sepela gae ka moswana o tle.

89. Ka moswana ditaba, tša ~~n~~ tsena, empa pele ga gore, ba bolabole, banna, ba re, monna wa ga masete, o na le phššō, ge o mo teile o be o sa swanšela gore o mo tliše kgorong o lifile ka mmele wa gagwe. Ke moka Masete a bolšela ka mokgwa o o ngwadilwego ka mo godimu.

Ba re go mosadi a ganetše, mosadi a re a ke tsebe gore ke hwelang, nna e be ke dutšiša lapeng, bjale ke bona monna yo wa ga Masete, a e tla a gōgōba le ka letudi la ngwako wa ka, letšōgō le lengwe a le utile, a bula ngwako wa ka ke moka a tsena ka gare ga ōna, ka morago a tšwa a mpitša, ka gana ka re ge o na le taba tla o motše mo.

Monna yo Tsakga Masete, ke moka a e tla a nkgoga, a ntsentsha ka ngwakong, a re, go nna ke be mosadi, o tla mpha kgogo e. Nna ke ile ka gana, kxi bjale ke ge monna a ntia a re, ke utswitse kgogo ya gagwe, ke ge ke bona a ntlisa mo. Morena ke moka ke feditse.

90. Ga gona tlhatse, nnete ke nnete Masete o ile a mo goga. Ditaba di ile tsa sita banna, empa ba botsa mosadi gore re go bona phoso, motho le ge a utswitse ga ba bolae. Ga gona molato Masete tswalla kgoro o tsee, kgogo ya gago o tsa le bana ba gago.

Ngwetši wa mohuta o, ga se yena ngwetši wa mannete, ke gore dikgomo tsa go tsee yena, namuwi o re dikgomo tsa ka di lobile di ile ka lewa. Le ge a kgona go bolabola ga go thusa selo, dilo tsa batho k dia bolaya le gona motho wa go fo phela ka kgoro a se motho.

Ka morago ga molato wa Masete mosadi a bona ga botse gore lefase ka moka le ntlhoile, ke moka mosadi a napa a tshaba le Mapolantane, le lehono ga ba tsebe gore mosadi o go kae. Ba ga Raganya ka moka e be ba sae, go kwa ditaba tsa gagwe le ge a le kgorong, ka gobane k ba mo tseba gore wa utswa, matswala wa gagwe o be a fo dula a belatla, o bile a hwa ka bakeng la gagwe.

91. Bjalwa moreo wa bjalwa ba rea ka mokgwa o, ba tshela bjalwa ke moka ba bo bea ka ngwakong, ke moka ba kga gwa sala e le leteka. Gona le seema se serego "le teka ga lena mong." Ke moka o tsee letlhokwa o fakela ka pitseng o a sla, o goma o tsee kelo, o e tlhomla lebalong.

Ge ngwetši a fitlha a bona gore pitša ke leteka, ke moka o a nwa, ga tsebe gore bjalwa bo edilwe. Ge matswala wa gagwe a boya a hwetsana gore kelo a e sa fitlha mowe ya goba e goma gona, ke moka wa ba butšisa gore ka mo ngwakong e be go tsene mang, ke moka a seke.

Ana taba o fo homola goba a tswela pele le go balaya gore le a bona bana ba ka le se ke, la hwetsana bjalwa bo beilwe ke moka la fo nwa, bjalwa ke lehu, batho ba bantši ba hwa ka baka la bjalwa. O bo hwetsana bo beilwe kganthe, bjalwa bona le sengwe

ba beetše yo mongwe o wa nwa wa hwa, bakeng sa motho yola.

Bjale ka Mankgalakana o ile a hwa le morediš Nkonyane, mmago
92. Nkonyana ba tšhela setlhare ka bjalweng, bjale o reetše monna wa gagwe. Monna ge a fitlha a e tšwa mowe a tšwago o hwetsana bjalwa, ke moka wa nwa ke ka ngwakong wa gagwe a tsebe selo bjale ka ge ngwako e le wa gagwe. Bjale go šala e le leteka, morediš o a fitlha, ke moka a ka fitlha a tsena ka ngwakong, a hwetsana e le leteka ke moka a kga a nwa.

Ge mmago a boya o butšiša morediš gore naa go nwele mang, morediš a re go nwele papa le nna ka ga ka nwa. Phetolo ya mmagwe o fi yore jao wa ntobiša. Mosadi yo mongwe wa kgaufsi le lapa la gagwe a ba o a dikwa. Bjale mosadi a makala empa a ka a bolšela selo o ile a fo homola. Monna a hwa ka morago morediš a mo latšela.

Go bjalo ka mosadi yo Kwatša o be a fo ba le ngwana ka o tee, wa motlhankana leina la gagwe ba re, ke Sephšphš, bjale mmagwe a dira bjalwa, a tšhela pitsana e ngwe a tšhela setlhare, o be a beetše yo mongwe, bjalo morwae ge a fitlha a fitlha a nwa bjalwa bjola, mmagwe o be a sa ile nokeng. Ge a fitlha o hwetsana gore
93. pitsa ke leteka o butšiša morwae, morwae o re, go nwele nna mma, mosadi o ile a re e poo. Ke moka ngwana a hwa lehono mosadi yowe ba kitsa ka gore epoo.

Ngwetši ge a ile a fenya moleko ewe ka moka ga yōna, ba re, rena le mosadi, dikgomo tša rena di bolokegile. Go na le se sengwe sewe ngwetši a sa swanšlago gore a se diš goba le yōna monna. Dilo tšewe di a ila.

Letššgš, mosadi yo mongwe le yo mongwe a swanšla go dula godimu ga lona. Go dula bathššlgadi. Le banna k a ba swanšla go dula godimu ga matsšgš, go dula bawe ba hwetšego ke basadi ba bōna.

Lebaka, ba re, ge monna goba mosadi yo a nago le monna goba mosadi, a ka tšwa lentso. Lentso ba bola lehu, ke gore kgale polšlš ya lehu e be ba sa e šumiši kudu. Ge motho a hwile e be ba re, mokete o tšere ke phiri, bjale ka mabanyana awe bana ga ba

raloke. Ba dira matsatši a mantši ba sa bapale.

Letsêgô le seša di dulwa ka molaô, bjale ka ge go tlhalusitšwe gore go dula motlhôlôgadi wa mosadi le wa monna. Motho o re go
94. hwela ke mosadi, ke moka ka moswana ge a tsogêla nokeng go yo tlhapa, ke moka ba tšea letsêgô le seša, ge a fitlha nokeng ke moka o dula godimu ga tšôna wa tlhapa. Ka morago ga mowe ke moka wa di rwala o ya natšo motlhareng o ba rego ke motlhologatsana, o fitlha o dula godimu ga tšôna ke moka ba ripa mokôkôtlêlô wa motlhare owe. Mowe ge ba tloga gôna ba šia letsêgô le seša.

Ge matswala wa gagwe a ka bôna ngwetši a dutši godimu ga seša goba letsêgô o tla motša ga botse gore dilô tšewe di a ila. Ka moswana a tsoga a boeletša gona matswala wa gagwe o swanetše go mo šmanya ka gobane o tlholla monna wa gagwe gore a hwe.

Dikgone tša go ila, setsilô le mothiba di fate le ôna motlhologatsana, ga di robiwi. Ga ba dumele gore di tsene ka kgôrô. Ge e le motlhologatsana lebaka la ôna. Ke lalela ka tlhalusitšego. Mothiba difate o aga motse ba o phekaganya maforong, yo mongwe le yo mongwe ge a tsena ka mafôrô o taboga
95. ôna. Setsilô, ôna o ila ka bakeng la batsumi. Ge mosadi a ka beša ôna ke moka o šilafatšitše batsumi. Ge ba ka tšwa baya go tsona ba ka se ke ba bolae selo. Ke tšôna dikgong tšewe ngwetši a swanetšego gore a se ke a di rôha.

S 7. Di ila tša ngwetši.

Mabapi le dikgone le matsêgô le seša ke setše ke di tlhalusitše mona godimu. Ge ngwetši a fiwa dipitša tša gagwe tša go seka pešla medirô e mintši o e thutile ge a le kowa lapeng la matswala wa gagwe.

Modirô wa mosadi ke go tlhêkômêla ngwako le lapa gore tša se ke tša dula di se na le ditšhila. E sa le gosasa o swanetše go fošla lapa, ke moka a kgope melora, a kgone a gotša mollô o moswa. Monna o šala a robetše empa ge a tsoga a swanêla go alola magogô ke modirô wa mosadi ge a bôna gore monna wa gagwe o tsugile ke moka o swanetše go alola legogo.

Ka morago ga mo alotše ke moka o tšea lefeelo o feela ngwako.

96. Ge ngwako o kgubugile o bōna ke yēna. Ka morago ga dijō o swanetše go dila ngwakō.

Go šetše go tlhalušitše gore ngwetši a bote ngwako o moswa, bjale ke ngwala ka mabapi le bjang. Bjang bja go rulšla ngwako owe, le bjōna ga bo sekale ke ngwetši, mmago ngwetši le matswala wa gagwe ke bōna bawe ba swanetšego go sekšla bjane. Ge go agiwa ngwako wa bobedi gona go sekšla yēna ngwetši ka noši, ba ilutše ka ola wa pele.

Go tšhoga ga ngwetši, ngwetši o swanetše go tšhoga ba bogadi, a se ke a ba nyatša le bōna ba tla mo tlhompha. Ngwetši ge a era mogadibo wa gagwe, o re lena, yēna mogadibo wa gagwe le yēna o re, lena. Le ge a era mogadibo wa gagwe wa monna o re lena fšla wa monna ge a era ngwetši o re wena. Matswala wa gagwe wa mosadi goba wa monna o re lena, empa ge a era monna wa gagwe o re wena.

97. Ge mosadi a na le ngwana, bjale maina a bōna ga sa kwala ka maatla ba ba bitša ka leina la ngwana wa bona, ba re papago mokete le mmago mokete. Batho ba š ba gakanegge ge ba rumile ngwetši go bitša yo mongwe kgorong, ke moka a fitlhe a re, ba lebitša ke ke moka a gome. Bjale ge a re ba le bitša o bolabola a le bjale e le gore o lebeletše yo mongwe, ka go riale mowe ge nke e be ba sa ka ba mo tlhōkōšla ba tla ba ba butšiša gore ba bitša mang goba ka moka ga rena. Ke moka a tlhalošē gore ba bitša lena w mokete.

Tlhomphō ya mohuta ona wa go tšhoga ga e fele, motho o fo ba a tla a hwa a tšhoga ba bogadi. Ngwetši yo a sa tšhogege ba bogadi, yowe e fšla ga tswalšga le bōna ka se ke ba mo tšhoga. Go tšhabana ke go tšhabanana.

S8. Ngwetši o na le tšhemo.

Gela ba bekago ngwetši, ke moka a tsena motseng. Matswala wa gagwe o swanetše go mo fa dirapa tše dingwē a bee a mo ngathešle letšhemo. Yēna le monna wa gagwe ba swanetše go lema ka babedi. Ke šna mabšlš a bōna gore ge matswala wa bona a ba fa dipitša tša bona ba be ba na le a bōna mabšlš.

Go sefiwe ga ngwetši tšhemo, ke ge ngwetši a ka bikiwa
 98. selemo, gōna lebaka la go mo fa dirapa a le sa le gōna, motlhomong
 matswala wa gagwe o šetše a limile dirapa a feditše. Ge e le
 tšhemo matswala wa gagwe o ka swanetše go mo fa.

Ge e le go akola ga letlhabula o tla fo akola dirapeng tša
 matswala wa gagwe. Moakolo wa letlhabula, ke marōtse, morōgō
 wa bofofodi, mahea le dintswa o tla ya a di tšea tšhemong
 (dirapeng) tša matswala wa gagwe.

Go rōha mahea gona le thutō, matswala wa gagwe o botša
 ngwetši wa gagwe gore o swanetše go tlhaola ge o roba mahea. O
 se ke wa fo rōba mahea a magolo mahea a magolo a robiwi, ke peu
 e bile ke buušwa, go tlhadišwa mahea a manyana. Marotse le ōna
 a bjale go kgodiwa maowane, marotse a magolo a dira peu.

Ngwetši o go dirila ka taelo ya matswala wa gagwe. Ge a ka
 se ke a kwa matswala wa gagwe a fo ya a roba le mahea a magolo
 ga ba thata go fapana naš.

99. Ngwetši ge a etšwa le mahea, o swanetše gore go fitlha naš,
 ke moka a tlhaole mahea a mangwe a magolwane ke moka a bešetše
 monna wa gagwe. Lehea la monna ga ba tlhatlhabotše ba kwapiša,
 ke gore o le bea kgole-nyana le mollō, ke moka la butšwa ga
 botse.

Monna a ba mo fe ka seatla, ke moka wa lebešula a le fakšla
 se tswaneng a mo fa. O tšea le lengwe wa mo bešetša, ge a fetša
 lela lela le lona le budule ke moka o dira bjale ka lela la pele.
 Ngwetši ga koke dikōkō, ke moka ngwetši o ya go batswadi, ba mo
 tšhetša dikōkō, ke morogō wa lona wa gagwe, o šeba mahea ala a
 mesetšago ka tšōna.

Ditlooc-marapō, tšena diapeiwa ka makgata, bjale ka go riale
 mowe ngwetši o swanetše gore kowa a diapeile di budule ke moka
 matswala wa gagwe a di sola, bjale ngwetši o swanetše go pyatlšla
 monna wa gagwe, ka morago a di tšhela letswai. Monna wa gagwe
 a se ke a swara modirō wa go pyatla, yēna a fo ntšha a di ija.
 Ga bjale ge a apeile ditloo, di na le makgata o wa di pyatlšla.

Ditloo ga di omile monna wa gagwe a di nyaka gona, mosadi

100. o swanetše go di phaphaša ke moka a tlhatlea pitsa, a di gadika bjale ka dithuthunya. Ka morago o di tšhela metsi le letswai ge metsi awe a pyele, ke moka wa goma a di gadika gore di òme metsi. Ke moka go fedile o di fa mong wa gagwe. Tše dingwe o di tšhela matswala wa gagwe, wa monna le wa mosadi.

Ge monna a lle a di šile, ke moka ba di tšea ba di fa bana, le bōna ba di ja. Le tša matswala wa gagwe o swanetše go di fa bana ba jē. Ke òna malòkò a monna, monna ke ngwana ba mo fepa. Ge mosadi a sa fepe monna wa gagwe, molato ke wa mosadi ba gwēra ba gagwe ba tla mo sega.

Bo mamorate, ga gona setlhare, fēla tšōna tša meratišo di gōna, empa ke boloi, moratišō o mogolo wa mosadi go monna wa gagwe ke go mo fepa. A se ke a robala le tlala ge e le ngwaga wa mōlao, monna a swanēla go nwa metsi, se rafēlo sa mapoto ga sepye. Monna ke mpya ba utla ka letsōgō, a tsoga, a tla, a tla a robala letlala, a ya ka kowa ga yola mosadi a hora, ke moka o tla gōgēla ka mola o horago.

Monna mola a bekago mosadi ngwago owe a swanēla go tlogēla mosadi wa gagwe, o swanetše go lema naš. Ba re o ruta mosadi go lema. Ge a ka tloga batswadi ba mosadi ba tla bolēla gore ngwana
101. wa rena ga ratiwi, o kile wa mona kae monna wa gore mosadi wa gagwe e sa le ngwetši ke moka a mo tlogēla.

S9. Ngwetši ga leme mota.

Ngwetši a swanēla go lema moota wa kgoši, ka baka la gore e sa le yo moswa. Le ge ngwetši e le wa nage ewe, e šu a leme tšhemo ya gagwe. E tla re ka morago ga mo a limile ya gagwe tšhemo ya ba gona a ka lemago tšhemo ya kgoši.

Ngwetši o fetša ngwaga, ka ngwaga wa bobedi ke gōna a kgonago a yo lema moto wa kgoši ka baka la gore o tla ba a šetše a lle mabēlē a naga ewe. Ke gore o tla ba a limile tšhemo ya gagwe.

Mosadi wa ngwetši o bjale ka moto yo a tšwago a faletše a fa lēla nageng, ge a fitlha wa dumediša ke moka ba mo fa tšhemo,

ngwaga owe a swanēla go šoma mošomō wa kgoši goba wa ntona. O lema tšhemo pele, ke moka ka ngwaga o o tlogo a kgona a yo soma moteng wa kgoši goba ntona.

S10. Mosadi wa ngwetši o fiwa dipitša.

Go tlhatlešla ngwetši tša gagwe dipitša a se taba e e ka dirago ke matswala wa gagwe a e noši, a owa ba swanetše go tsibiša
 102. batswadi ba ngwetši, gore le bōna ba tsebe ba se ke ba makala ka go fo kwa ngwana wa bōna a pea tša gagwe. Bagogadi le bakgonyana ba swanetše go kwana mabapi le go tlhatlešla ngwetši pitša.

Dilō tše ba mo fago tša lapa, matswala wa gagwe, o mo fa pitša ya buušwa le ya morogō, le pitša ya go kga metsi, Bjale batswadi ba ngwetši ba mo fa pitša ya mapoto, ge e le telo yōna ke e la a goba a jēla go yōna e sa le lesogana. Ke tšōna dibjana tša lapa tšewe difiwago ngwetši.

Buntši bja dibjana bjōna bo fo bōnala ge ngwetši a gola. Ke gore ge ngwaga o e tla yēna ka noši a ka fo ba a e thekēla. Lwala a ka fo ba a šila ka la matswala wa gagwe ge e le gore e šu ba bone lwala.

Lwala le nyakiwa ka dinokeng, le nyaka ke matswala wa gagwe ka gobane yēna o na le tsebō ya go tseba lefsika le le lebanego go dira lwala. Ke moka a nyaka letšhilo a mo fa.

Lwala ke setswana se segolo sa mosadi ge mosadi a se na lwala ga se mosadi, ka gobane, o ka ya ka lapeng la yo mongwe mosadi wa re ke a šila, ke moka mong wa lwala o mo fetola ka gore ke a šila. O swanetše go tloga, o fitlha ga yo mongwe mosadi ke moka
 103. le yēna a bolēla bjale, yo mongwe mosadi wa hwetšana a bolēla ka go riale, e le gore o fo gana nalo, ga šile. Ka morago ga mo ba feditše go šila ke moka ba uta ditšhilō tša bōna. Ge a fitlha a butšiša tšhilo ke moka mong wa lwala a thōma go butšiša bana ba gagwe. Bana wa hwetšana ba sa e tsebe, ke moka a thoma go ōmanya bana.

Tšhilo ga e na le bana e na le mmago bōna, go ōmanya bana ke sephemō, ke moka ngwetši o goma le dithoro letšatši le a rotoga ga la mošmēla. Motlhomong ke moka ka go bona gore letšatši le godimu ke moka a ya a bea dithoro. Ge ngwetši a kwana le matswala wa gagwe, o swanetše go šila ka lwala la matswala wa gagwe, ke moka matswala wa gagwe a šale a šile ka morago.

Mofilele ya basadi ga e swane, basadi ba bangwe ba re a ba kgone go šila, ka gobane ge ba šila ba re, ga ba šile le ka matheko ga lwala ba fo šila fšila ka bo gare bja lwala ka go riale mowe ba re lwala le a špega. Melaš wa lwala ba re ba šila le ka matheko a lona, gore ge lefšila le g fo fšila ka go lekana.

Go loutšwa ga lwala, mosadi o swanetše go tlohkōmšela lwala la gagwe a se ke a fo le loutša. Lwala ba šila ka tšhilo, bjale 104. tšhilo le lwala dia ya tša fšila mēnō bjale ke moka ba loutša ka kgškgšto. Ba kgatša lwala ka kgekgeto gore le tšwe mēnō le tšhilo le yōna ba e kgatša ka kgekgeto.

Ge lwala le tšhilo ba di gškgštile, di tšwa mēnō a maswa, bjale ka morago ga mowe, a ba swanšela go šila buušā, ka gobane bo ka phuretšega, o swanetše go thōma a šila moroko wa dikolobe, ge a feela mafsikana awe a tla tloga le moroko wa dikolobe. Mosadi ke lwala le tšhilo.

Mamuwi wa šikg dikgomo ke gore mogadibo wa ngwetšī le yēna o swanetše go butšīwa gore mogadibo wa gago re mo tlhatlešela tša gagwe dipitša. Le yēna o tla tšwa a swere sewe a swanetšego go fa mogadibo wa gagwe, lefetlhō goba lehō lege e le sebjana go lukile. Ke moka wa fitlha o fa mogadibō wa gagē.

Ngwetšī o fiwa dilo tšewe tša lapa ke batswadi ba gagwe, le matswala wa gagwe le mogadibo wa gagwe pele ga matlhō a batho, gore ka moswana a se ke a re ge a šita ke tša gagwe a re, ke gore a kena sa gore le gore. Mowe re hwetšana gore ba re, kgogo ya se ke ya re e šitwa go sela ya re dikgwatlha di tletše.

Dikgwatlha ke mabjane awe kgogo e rego ge e sela ke moka ya 105. fata šna, ya re ke a fata ke moka a šita ke moka ya tloga. Dikgwatlha tša motho ke go tlhoka dilo tša go šoma ka tšōna. A re ke a nokeng, pitša ya metsi ya boya e dutla, a re ke tlhatlea pitša ya buušwa ke moka ya dutla.

Ge ngwetšī a na le ngwana ke moka mogadibo wa gagwe o mo šišla ngwana yo a tlogo šala a mo lella ngwana wa gagwe, gore mmago ngwana a kgone go šoma modirō wa gagwe. E tla re ge ngwana a godile ke moka mmago ngwana a šmšla mapoto a boetša ngwana ga

mogadibo wa gagwe. Mapoto awe ke a go leboga moledi.

Ge ba mo fa ditswana tšewe tša lapa monna wa gagwe ga gona se a se dirago ka baka la gore modirō ewe ke a basadi. Go bjale ka yēna matswala wa gagwe wa monna ga ntšhe selo. Modirō o ba o dira ke go ya go rwala lwala lewe ba le bonego, le gona matswala wa ngwetšī o dira bjalewa ke moka ba rapa banna bawe ba ya go go ba rwadiša.

Ba le rwala ka mokgwa o, ba nyakēla diphate tše pedi tša go tia, ke moka ba kuku lwala ba le bea godimu ga tšōna, bjale ba le laya ka marala, ke moka ba le rwala ka tšōna, banna ba bangwe ba šta pele, ba bangwe ba šala nthago. Ba yo le fitlhiša
106. lapeng ga bo lona. Ke moka ba re go mong wa lwala, motlhaka wa ngwana o fidile re nyaka malapa tšwelatšwela re go bone, o rile motlha motlhaka o fe ke tla tšwela ntlwana.

Ke koša e na ya ka godimu, ke moka mong wa lwala o ntšha ~~hjaiki~~ bjalewa o ba tihapiša diatia. Matsatšī a methheng e, ga go sa lapiša, mong wa mosadi o fo pana dikgomo a na le monna yo mongwe, ke moka ba yo rwala lwala ka selei.

Modirō wa monna, ge mosadi wa gagwe a se na ngwako o swanetše gore a mo agšle ngwako wa gagwe. Motlhomong o na le ngwako wa go robala go šna, ga na ngwakwana owe e tla re go motlhang pula e na ke moka a ya a tsena go yōna gore a pee tša go ja. Monna wa gagwe o swanetše gore a mo agšle ngwakwana owe.

A ka fo apea ka ngwakwane wa matswala wa gagwe, bjale go wa tswenya ka baka la gore, sebešo se seti, ba ka se ke ba kgona go dira dibego tše pedi. Go boima go apea dipitša le šeedišana, goba ngwetšī ka sebaka se sengwe a ka fo dira matepa, ka go riale mowe a diršla gore matswala wa gagwe a kwate a šmane, ke moka ngwetšī a kgone go bolabola, a re nna le ra gore ke tla dira
107. bjang ka gobane ke nna mosadi ga ke kgone go aga ngwako. Matswala wa gagwe o swanetše go botša morwa wa gagwe taba e. Morwa wa gagwe o swanetše go bōna gore ke taba agšlō mosadi wa gagwe.

Lehudu le mose, ke modirō wa ~~x~~ monna o swanetše go nyakēla mosadi wa gagwe, ke ditswana tša mosadi, lehudu le mose ke dilo

s835

tša go tswenya bjale ka lwala. Mosadi a ka fo kgona go tsoga e sa le gosasa, a nyaka go faga dijô, bjale a fitlha a tšhela dithoro tša gagô ka lehudung la mosadi yo mongwe a re a sa setlha mong wa lehudu a re ke tlilo setla, ke moka a fagola dithoro tša gagwe, a dula go letšla mong wa lehudu a setla tša gagwe a fetša.

Mosadi wa motlhologadi ge a ile a beka ngwetši, lehudu le mose, o bătšla ngwetši wa gagwe ka mokgwa o, o dira bjälwa ke moka a reta mosila gore a metlêlê lehudu. Ke moka o ripa motlhare, wa bătla ga bo bjälwa ga go tlhoke ba kgopedi, ba kgopedi ba tla fitlha ke moka ba iša matsôgô a bôna ba thuša mmetli.

Mosila wa morapiwa le yêna a ka se fo ya a le noši, o swanetše go rapa mosila wa gabo gore a yo mo thuša. Gona mo gare ga bakgopedi go tla ba le yo a kgonago go bătla mose. O tla ba 108. a thuša ka go betla mose. A le betliwi tšatši ka le tee, ba le bătla ba le šia sebopôgô sa lona e le mose le ml lehudu, ke moka go mo a dira bjälwa bjo bongwe, ke moka ba kgona ba le fetša. Go bjale le ngwako o dira bjälwa, a rêta ba agi ba tla ba agšla ngwetši wa gagwe.

Ge dilo tšewe tša ngwetši ka moka di lukile bjale ba mo gafêla tšôna a se ke a re go bôna a palla ke tša gagwe a re ke ka baka la go tlhoka sa gore, a pallwe e le dilo ka moka tša lapa ba mo file.

Ge e ka re lebaka la gore ba mo tlhatlêle ngwetši le sešu le fitlhe ngwetši a ba le ditsele ba swanetše go phakiša ba bôna gore ngwetši o dira ditsele ka mokgwa mang. Ge a dira a le bjale, a sa nyake go apea, le ge a thopotše selo a ja a ba kona, ke gore ngwetši, o nyaka go apea tša gagwe dipitša, ba swanetše go botša monna wa gagwe, ke moka gore go sešu go be le phapano e kgolo, ke moka ba mo fe tša gagwe dipitša.

Go na le betši ba bangwe bawe ba sa ratego go tlogšla bo matswala ba bôna ba apea tša bona ba pea tša bona dipitša. Lebaka ka moka o nyaka go apea lapeng la matswala wa gagô. O ka gopola gore betši ba mohuta owe ba tšwafa, a wa ga ba tšwafe, ba tswalegi. le.

109. Ge a bona matswala wa gagwe o mōna bjale ka mmagē, le ge a mitšā matswala wa gage, o tla kwa a re, mmaa. Ga se seja gobe o nyaka gore se sengwe le se sengwe se se tšwago matsogong a gagwe a je le matswala wa gagwe.

Betšī ba mohuta owe, ke gore ge go se na ngwetšī yo mongwe yo a ka tlogo a mo tloša lapeng a tloge, o tla ba a tla a hwa apea lapeng la matswala wa gagwe. Dilo ka moka tša matswala wa gagwe di tla bušwa ke yēna matswala wa gagwe le yēna o tla mo rata kudu.

Bjale ka Makgapeng, monna wa gagwe Nkgwedīšeng, mmago Nkgwedīše ke Mabothešo. Mokgekolo yo o be a fo ba le ngwana wa mošemanyana ka o tee, thari ya gagwe go ile gwa ata basetsana. Nkgwedi e ile ya ba ngwana wa gagwe wa botšofadi ke gore lekgōthwane.

Ke moka a tšešla morwa gagwe mosadi yowe Makgapeng, Makgapeng a fitlha a tsena lapeng la matswala wa gagwe, apea gona. E rile ge lebaka la gagwe le fitlhile la gore ba mo fe tša gagwe dipitšā, a gana a re ko apešla mang, ba re, o mosadi bjale o swanetše go apea tša gago dipitšā, o apešla monna wa gago.

110. Ngwetšī a re, go bona, bōnang matswale yowe lehono elago mma ke mokgekolo a ka se ke a kgona go dira selo, maatla a gagwe a fedile bjale lehono o ntšere, a diršla gore ke tle ke mo apešle, lehono ge ke tšwa ka mo lapeng, bakeng sa ka go tla šala mang, ka gobane le a mōna ke mokgekolo.

Ba motšā gore ke molaš, matswala wa gago o tla fo mo tsolšla buušwa a re re o jš o mokona. Ngwetšī a re, a owa nka se ke ka kgona, monna wa ka le yēna ke a mo tsolšla le ge ke faga ga mo lapeng la matswale, e tla re ge yēna matswale ka nošī a re, tloga lapeng la ka ya ba gona motlhomong nka mo tšwelago. Makgapeng a dula a pea lapeng la matswala wa gagwe.

O be a na le ngwako wa gagwe, a tšwa ka ngwakong wa matswala wa gagwe, a robala le monna wa gagwe ka ngwakong wa bona. Ge e bo esa, o faga dijš ka lapeng la matswala wa gagwe. O ile a swara matswala wa gagwe ka diatla tše pedi, e ba a ba le bana ba

bararo, a pea lapeng la matswala wa gagwe. A ima mpa ya bone, e rile ge matsatši a gagwe a le kgaufsi a gore a tsene ka ngwakong ke moka a hwa le mpa. Go kwagala gore matswala wa gagwe le yēna o ile a dibala lebakanyana. A goma a tsoga.

111. O ile a ba ka mokgwa owe, ke gore pelo ya gagwe e ile ya ya kgole ka baka la lehu la ngwetši wa gagwe yowe a goba a lukile, pelo ya gagwe ya gopola medirō ya ngwetši wa gagwe ka mokgwa o a goba a mo swere ka ōna, gore le motlha o le mong a ka se ke a tsoga a bone ngwetši wa go swana le yēna.

Ngwetši yo mongwe le yo mongwe ge a bikiwa la ntlha o swanetše go dula ka ngwakong ga matswala wa gagwe, ke gore m motlhang a e tšwa ka ngwakong ga matswala wa gagwe ke ge ba bōna gore o a(mere) go fetoga. Ke lona lebaka le le botse la gore ngwetši a ka tšwa bjale a ya a tsena ka ngwakong wa gagō.

Ngwetši yowe a sa phakišigo a fetoga, ba leka ka maatla go sepela le dingaka gore ba mo alafiše, gore a tle a hwetšane ngwana empa a šita, bjale mowe ba bago ba langwa, le yēna ge a feditše ngwaga ba swanetše go mo apeela tša gagwe dipitša.

- Dipelo tša bakgonyana a di thabele mosadi wa go tlhoka pōpō gamōgō le mamuwi wa dikgomo, le bōna batswadi ba dingwetši. Ka gobane ge motho a tšea mosadi o dirōla gore, a tle a godiše
112. mošafa wa gagwe ka bana. Mogologolo yo mongwe o re gore motse o agile re bōna ka masepa, ke gore masepa ke bogōši.

Nyaka go šika le noka ya lepelle o ka se ke wa kwa ngwana wa kubu a lla, ke seema, ka ka theko e ngwe ke thailo, bjale matapi le thailo ke gore o ka se ke wa kwa ngwana a lla a sa le ka teng go mmagwe. Ka theko ya bo seema, ke gore, ge o ka re, o tsena motseng wa se ke wa kwa ngwana a ka lla, motse owe o a beufiša, o bile ge e le wena moeng o tla robala o boifa, wa ba wa gopola gore go se be batho ba ntse ba loya. Boroko bo ka se ke bja tlela moeng, ka baka lala go tlhoka ngwana.

Moeti o tla lala a le matswenyego a magolo kudu, ka gobane, o tla lala, a le baleba bošego ka moka empa boroko ke dira, ge a tlela ke boroko, o tla phafoga ka pela ka baka la ditōtō. Ditōrō

/tša gona.....

tša gona di buima gagolo, o lora a lla a bōna dingwe goba a rakišwa ke dinga goba a fofšla ka leweng.

Monna le mosadi yowe, wa go sima baka se ke ba kwana, ka baka la gore, monna o tla ra mosadi wa gagwe gore ke sefebi, bjale mosadi le yēna ge a leka matheko, a re monna wa ka ke mokolokoto. Dipolšlo tšewe di tlhaga ka mokgwa owe ka baka la go tlhoka ngwana.

113. Go tlhatlešle ngwetši tša gagwe dipitša, ba fo mo tlhatlešla le ge monna a sešu a mo agšla ngwako wa gagwe, o tla no mo agšla yēna a pea tša gagwe dipitša. Empa monna wa gagwe ge a bōna gore ke bikile mosadi ga na ngwako wa gagwe, ke baka la gore ge e sa le kgope o be a robala le mathaka a gagwe thaka, bjale ge a bōna gore o tšwile thakeng o swanetše go leka ka maatla go aga ngwako wa gagwe, go eleletša gore motlhang a e tšwa ka ngwakong wa ~~matšwala~~ matswala wa gagwe a hwetšane wa gagwe ngwako o le gona.

Monna wa basadi, ge a ka beka mosadi yo moswa yowe re mitšago gore ke ngwetši, dikgomo tša go tšia ngwetši di etšwa lapa le lengwe, o swanetše gore ngwetši a bekelwe ka mola lapeng la bodikgomo, lapa ga le ji le ngwe. Le ge mosadi yo mogolo a le gona motseng a ka se ke a mekšla ka ntse. Ga se yo mogolo dilong tša lapa le lengwe ke yo mogolo fšla motseng. Ge e le mabapi le dilš tša malapa, yo mongwe le yo mongwe ke yo mogolo ka lapeng la gagwe.

- Ge e le gore matswala wa ngwetši o hwile gona a ka mekšla ka lapeng la mosadi yo mogolo gore a yo e thuta tša bogadi a le ka mowe lapeng ~~ke~~ lewe. Empa ge mohu a ka re aehwa a re, ngwetši wa ka o swanetše go tšenšla ka lapeng la ngwana mokete, lentšu
114. la mohu a le nyatšwi ba swanetše go mekšla ka lapeng lewe a le boletšego.

Mafotha o be a na le basadi ba bantši, bjale gwa ba le mosadi yo a fo bšlgago basetsana. Bjale mosadi a bōna gore motlhang ke hwago lapa la ka le lona ke moka le hwile, a bolabola le monna wa gagwe gore ke nyaka go tšea mosadi, motlhomong a ka tla a ba le matlhatse a ba le bana ba basemanyana. Mosadi yowe leina la gagwe ke Mokgatli ba kwana le monna.

/Ke moka.....

Ke moka Mokgatli a tšea mosadi, ngwana Mašumu leina la gagwe ke Mpyafa. Mosadi yo mogolo o be a le gona motseng yowe leina la gagwe e lego Mafefera. Ngwetši o ile a bekšlwa ka lapeng la Mokgatli, ke gobane ke yēna mong wa dikgomo. O be a ka se ke a tšea ngwetši a mekšla ka lapeng la mosadi yo mogolo.

E rile kowa mosadi a na le ngwana e le gore tša bogadi o e thutile ka mowe lapeng lewe la matswala wa gagwe, ba kgona ba mo tihatšela tša gagwe dipitša. Monna wa go dula naš ke yēna Mafotha, ka molaš ge la mosadi a be le ngwana wa motlhankana x mosadi o be a swanetše go dula naš, ka gobane Mafotha ga mo lebeletše g o re matswale.

115. Gela matswala wa gagwe a se ke a tsena ka ngwakong wa ngwetši, ke gore ngwetši ka baka la gore a na monna o be a x swanetše go fo apea ka mowe lapeng lewe ka baka la gore a na monna monna wa gagwe ke yēna Matswala wa gagwe. Morwa yo mongwe wa mosadi yo mongwe wa yēna Mafotha, a be a ka fo dula naš empa ga se mosadi wa gagwe ke mošegšla, x monna wa gage yo mogolo ke matswala wa gagwe.

Mosadi le ge a ile a fiwa tša gagwe dipitša re tseba ga botse gore go tihatšela mosadi ke gore mosadi o swanetše go ba molaudi wa dilš tša lapa la gagwe. Ge a fagile buušwa a swanšla go kšna matswala wa gagwe, o swanetše go fšla a phatha le telo ya matswala wa gagwe. Ke molaš le ge matswala wa betši a na le betši ba bantši ka moka ga bšna ba swanetše go mo tsolšla buušwa, le ge ba apea tša bšna.

Go tihatšela betši dipitša tša bšna a se gore, betši ba swanetše go ribšga mogopo wa matswale wa bšna, ka moka ga bšna ba swanetše go mo tsolšla. Mabšlš a tšhemo ya gagwe o swanetše go ntšhagantšha betši ge a bona gore a bšna mabšlš a fšla, ke moka ba pea mabšlš a matswala wa bona. Ngwetši yowe a sa tsolelego matswala wa gagwe molato ke wa gage matswala wa gagwe le yēna a ka se ke a mo fa ka bšlš ge a e fa betši.

Pelš ga gore go tlhage taba ya mohuta owe, ge matswala wa ngwetši a bšna gore ngwetši o ja a mokona tša go ja, o botša

116. batswadi ba ngwetši gore ka moswana le se ke la makala ge le kwa ngwana wa lena a bolšla gore nna ke mo kona sa diatleng tša ka, ga ntsolele le nna nka se mo fe. Batswadi ge ba ka bolšla le ngwana wa bōna, a se ke a kwa ke moka ba mo lesetša, le yšna le ge ngwana a lla matswala wa gagwe o tla fo homola.

Mabele a mokgekolo ke panka, a xnx lewe ka pela a letetše mabaka a bo thata, ke gore mabaka a tlala, ke moka a bšlš basadi bawe elego betši ba gagwe. Ngwana wa mongwe ga babe fšla ge matswala a okwa ditlogolo tša gagwe di lla o kwa botlhoko, bjale a ka se x ke a ntšha dithoro a fa ngwetši ka baka la go ribšga telo. Sewe a se dirago, o tla bitša bana ba ngwanagwe ke moka a tla a ja nabo.

Pelo ya matswala wa gagwe e a baba bjale o a šita gore a ka ntšha dithoro a fa ngwetši wa le ja ka pitša gore a fagšlš ditlogo tša gagwe, ka baka la gore betši bala ba mo tsolšlago ba ka belašla, ba re, rena re makšba bokaone ke go lesa.

ENDS S. 835.